

BY- OG REGIONFORSKNINGSINSTITUTTET NIBR

Utenlandsadoptertes erfaringer med rasisme og diskriminering i Norge

Oppdragsgiver: Bufdir
Saksnr: 2020/55059

OSLO METROPOLITAN UNIVERSITY
STORBYUNIVERSITETET

Prosjekt: Utenlandsadoptertes erfaringer med rasisme og diskriminering i Norge

Oppdragsgiver: Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir).

Tilbud fra: NIBR, OsloMet

Prosjektleder: Mariann Stærkebye Leirvik

Prosjektmedarbeidere:

Kristian Tronstad, Vilde Hernes og Tone Maia Liodden.

Kontaktinformasjon:

Telefon: 67 23 50 00 (sentralbord OsloMet)

E-post: post-nibr@oslomet.no

Org. nr.: 997 058 925

Instituttleder: Geir Heierstad. geirhs@oslomet.no

Sammendrag

Nordisk forskning viser at diskriminering og rasisme er et opplevd problem blant internasjonalt adopterte, og problematikken tematiseres også i den offentlige debatten i Norge. Det har de siste årene vært en økende oppmerksomhet rundt diskriminering og rasisme fra politisk hold, gjennom handlingsplaner og strategier, og det utlyste prosjektet hos Bufdir er en oppfølging av tiltak 7 i Regjeringens handlingsplan mot rasisme og diskriminering på grunn av etnisitet og religion 2020-2023.

For dette prosjektet foreslår vi et forskningsdesign som kombinerer kvalitative og kvantitative metoder for å sikre dybde og kontekst, men samtidig muligheten til å vurdere omfanget av diskriminering og rasisme, og dets konsekvenser. I vårt metodiske design foreslår vi for det første å foreta fokusgruppeintervjuer, supplert med livshistorieintervjuer med internasjonalt adopterte. For det andre foreslår vi å gjennomføre en spørreundersøkelse blant internasjonalt adopterte. Denne vil ta utgangspunkt i funn fra det kvalitative datamaterialet og standardiserte spørsmål om diskriminering og utenforskap i samfunnet som tidligere er brukt i Levekårsundersøkelsen. Vi vil også arrangere en workshop med foreninger for internasjonalt adopterte, adoptivforeldre for internasjonalt adopterte og en referansegruppe, der vi presenterer foreløpige funn og diskuterer målrettede tiltak.

Vi har satt sammen et prosjektteam som foruten forskningserfaring med diskriminering og rasisme, har sterk metodisk kompetanse. Teamet har bred kunnskap fra integreringsfeltet, noe som er vesentlig i et prosjekt som også utforsker hva som er særegent for den diskriminering og rasisme internasjonalt adopterte erfarer og håndterer, og eventuelt hvilke fellestrekk som finnes når man sammenlikner med innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. Uten en slik sammenlikning med relevante referansegrupper, vil funnene bli stående alene, og det blir også vanskeligere å anbefale målrettede tiltak.

Innhold

1	FORSTÅELSE AV OPPDRAGET.....	9
2	TIDLIGERE FORSKNING.....	11
2.1	<i>Omfang av og erfaringer med diskriminering og rasisme .....</i>	<i>11</i>
2.2	<i>Samfunnsforhold og historiske hendelser .....</i>	<i>13</i>
2.3	<i>Etnisitet, identitetskonstruksjon, og mestringsstrategier.....</i>	<i>14</i>
2.4	<i>En ensom posisjon.....</i>	<i>15</i>
2.5	<i>Likestilling, diskriminering og rasisme - hva er det og hvordan måle det?.....</i>	<i>16</i>
3	PROBLEMSTILLINGER OG FRAMGANGSMÅTE	17
4	METODISK DESIGN	20
4.1	<i>Kvalitative intervjuer med internasjonalt adopterte .....</i>	<i>21</i>
4.2	<i>Spørreundersøkelse.....</i>	<i>23</i>
4.3	<i>Workshop med foreninger, foreldre og referansegruppen.....</i>	<i>25</i>
5	RISIKOVURDERINGER.....	26
6	ETISKE VURDERINGER.....	27
7	KOMPETANSE.....	27
7.1	<i>Om NIBR .....</i>	<i>27</i>
7.2	<i>Prosjektteam .....</i>	<i>28</i>
7.3	<i>Fordeling av oppgaver .....</i>	<i>28</i>
8	TIDSPLAN	29
9	SAMARBEID MED OPPDRAGSGIVER.....	30
10	FORMIDLING	30
11	KVALITETSSIKRINGSRUTINER VED NIBR	30
11.1	<i>Kvalitetssikring av forskningsprosesser og -resultater .....</i>	<i>31</i>
11.2	<i>Sikring av tilstrekkelige ressurser til avtalte forskningsprosjekter .....</i>	<i>31</i>
11.3	<i>Tekniske kvalitetssikringsrutiner.....</i>	<i>31</i>
12	LITTERATUR.....	32

1 Forståelse av oppdraget

I løpet av de siste 20 årene har Norge hatt rekordhøy innvandring sammenliknet med tidligere tidsperioder, men også sammenliknet med andre nordiske og europeiske land. Denne utviklingen har bidratt til at sammensetningen av befolkningen over tid er endret. Den norske befolkningen er blitt mer mangfoldig med hensyn til landbakgrunn, religiøs tilknytning og hudfarge. Sammenliknet med for eksempel arbeids-, flyktning, eller annen familieinnvandring utgjør internasjonalt adopterte årlig en svært liten del av innvandringen til Norge. Fra midten av 2000-tallet har tilstrømningen av internasjonalt adopterte gått kraftig ned (SSB, adopsjoner 2019), og i løpet av fjoråret var det ifølge SSB 94 utenlandsadopsjoner, hvorav alle var barn i førskolealder og de fleste under 3 år.

Selv om antallet adopsjoner har gått ned, vokser gruppen internasjonalt adopterte over tid, og det var om lag 20 100 internasjonalt adopterte som var bosatt i Norge i 2019 (SSB 2019). Det skjer også endringer i gruppens sammensetning, ved at det adopteres individer fra nye land og regioner av verden sammenliknet med tidligere. De tre største landgruppene blant internasjonalt adopterte har bakgrunn fra Sør-Korea (31 %), Colombia (19%) og Kina (15 %) (SSB, befolkning 2019). Utenlandsk adopsjon omtales gjerne som “den stille migrasjon” (Weil 1984). Grunnen til denne betegnelsen skyldes at de tallmessig er en liten gruppe, og det at de som kommer er svært unge og med en norsk familie som tar dem imot. De internasjonale adopsjonene kom i gang på

midten av 1960-tallet, og sett i forhold til folketall har Norge vært et av landene som har ligget høyt når det gjelder internasjonale adopsjoner (NOU 2009:21).

I mai 2019 påpekes det i en kronikken «Rasismens mange ansikt» at internasjonalt adoptert som gruppe blir glemt i forskning om rasisme og diskriminering.¹ 10. august 2019 blir internasjonalt adopterte Johanne Zhangjia Ihle-Hansen (17) skutt og drept av sin stebror. Terrordømte Philip Manshaus (22) har forklart i politiavhør at det var

nødvendig å drepe stesøsteren for å beskytte foreldrene i en fremtidig rasekrig i Norge. Utenlandsadoptertes politiske utvalg (UAPU), som ble stiftet i 2016², har i økende grad satt rasisme overfor internasjonalt adopterte på agendaen. I 2019 arrangerte Antirasistisk senter og UAPU en antirasistisk lys- og minneseremoni for Johanne Zhangjias Ihle-Hansen. Denne ble fulgt opp 10. august 2020 under parolen «Lillesøster, en usynlig minoritet?». Pandemien som vi nå står overfor, har også ført til økt hat og rasistiske kommentarer overfor enkelte grupper. En internasjonalt adoptert fra Kina, publiserte et innlegg på Facebook, der hun forteller om en kommentar hun har fått på grunn av utseendet sitt: «sånne som deg burde bruke munnbind». At internasjonalt adopterte også kan oppleve diskriminering og/eller rasisme på ulike områder, som

FAKTABOKS

Adopsjon innebærer at et barn får nye foreldre, og i henhold til adopsjonsloven får barnet samme rettsstilling som om det hadde vært adoptivforeldrenes biologiske barn. Samtidig faller rettsforholdet til barnets opprinnelige slekt bort.

Adopsjon kan sees som en intervensjon for barn med en vanskelig start i livet, der målet er å bedre barnas muligheter for en positiv utvikling.

Bufdir skiller mellom å adoptere fra utlandet (gjennom og utenom organisasjon), adoptere fra barn født i Norge, adoptere fra adopsjon av barn under omsorg av barneverntjenesten og stebarnsadoptisjon.

Et hovedskille i forskningen går mellom nasjonalt adopterte og internasjonalt adopterte. Stebarnsadopterte inngår gjerne ikke i førstnevnte kategori. Utenlandsadopterte tilsvarer betegnelsen internasjonalt adopterte.

Vi vil benytte internasjonalt adopterte i søknaden

Kilde: Gärtner og Heggland (2013) og <https://bufdir.no/Adopsjon/>

¹ Se [NRK ytring: rasismens mange ansikter](#). Det har i de seinere årene også vært rettet kritikk mot myndighetenes oppfølgingstiltak overfor internasjonalt adopterte på andre områder. Se feks flere kronikker i ulike medier: [NRK 2017: fortviler over manglende oppfølging av internasjonalt adopterte](#), [Utrop 2020: Bufdir går glipp av viktig mangfoldskompetanse](#) og [Vårt land 2020: feilslått assimilering](#).

² UAPU ble stiftet lørdag den 28. mai 2016 etter initiativ av Norsk-Colombianos Forening (NCF). Utvalget består av representanter fra NCF, Guatemala-klubben og Bråten Måten – Adopsjonscoaching.

feks. arbeidsmarkedet har også blitt tematisert i mediene den siste tiden.³

Det har de siste årene vært en økende oppmerksomhet rundt diskriminering og rasisme fra politisk hold, gjennom handlingsplaner og strategier. Eksempelvis har man i Strategien mot hatefulle ytringer, med delmål rettet mot politiet og rettssystemet, iverksatt tiltak for å øke kompetansen på straffbare hatefulle ytringer. Gjennom Regjeringens handlingsplan mot rasisme og diskriminering på grunn av etnisitet og religion 2020-2023 (Departementene 2020) har man ytterligere spisset fokuset, og det utlyste prosjektet er en oppfølging av tiltak 7 i denne handlingsplanen. Tiltak 7 innebærer at det skal initieres forskning om hudfarge og andre ytre kjennetegn som grunnlag for diskriminering og rasisme, og at denne forskningen særlig skal konsentrere seg om rasisme og diskriminering rettet mot internasjonalt adopterte. Til tross for en økende vektlegging av rasisme og diskriminering i ulike strategier og handlingsplaner, er det første gang at internasjonalt adopterte som gruppe er inkludert i en slik handlingsplan.

Denne manglende vektleggingen av internasjonalt adopterte viser seg også i forskningen. I beskrivelsen av bakgrunnen for oppdraget, skriver Bufdir at «For å styrke arbeidet med å forebygge og bekjempe rasisme og diskriminering i samfunnet vil det være behov å få kunnskap om hvordan rasisme og diskriminering også rammer internasjonalt adopterte. Vi har lite kunnskap om utfordringsbildet og denne studien vil være viktig for kunnskapsgrunnlaget på feltet». Tiltak 7 i handlingsplanen mot rasisme og diskriminering, og Bufdirs utlyste forskningsprosjekt om rasisme og diskriminering blant internasjonalt adopterte kan ses som et viktig steg for å kartlegge omfanget av, erfaringer med og håndtering av rasisme og diskriminering blant det som har blitt betegnet som en «usynlig minoritet».

I forskning på internasjonalt adopterte har man i hovedsak fokusert på hvordan de skiller seg fra majoritetsbefolkningen på tre områder. Man har sett på 1) kognitiv utvikling (intelligens, språkutvikling, skoleprestasjoner og lærevansker), 2) psykisk helse og 3) kontakt med hjelpetjenester (Gärtner & Hegglund 2013). I et forskningsprosjekt der man skal se på internasjonalt adoptertes opplevelser av rasisme og diskriminering vil det i mindre grad være relevant å se på hvordan de skiller seg fra majoritetsbefolkningen, men heller bruke innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som sammenlikningsgrunnlag. Internasjonalt adopterte kan, på lik linje med andre med innvandrerbakgrunn, betraktes som en minoritetsgruppe, noe som innebærer en økt risiko for marginalisering (Morken og Dalen 2015). Det er grunn til å tro at særlig de erfaringer norskfødte med innvandrerforeldre har, er det mest relevante sammenlikningsgrunnlaget da de deler flere fellestrekk enn internasjonalt adopterte og innvandrere (de kommer oftest til Norge som barn, vokser opp i Norge og med norsk språk, etc.). Imidlertid er det grunn til å tro at opplevelsene av diskriminering og rasisme, og håndteringen av disse opplevelsene, blant internasjonalt adopterte kan skille seg betydelig fra erfaringer hos norskfødte med innvandrerforeldre.

For dette prosjektet foreslår vi et forskningsdesign som kombinerer kvalitative og kvantitative metoder for å sikre dybde og kontekst, men samtidig muligheten til å vurdere omfanget av diskriminering og rasisme, og dets konsekvenser. Ettersom det foreligger lite norsk forskning fra tidligere, er det nødvendig å begynne induktivt gjennom kvalitative intervjuer med internasjonalt adopterte. Utforming av intervjuguider til disse intervjuene vil bygge på foreliggende nordisk forskning. Vi vil videre gjennomføre en spørreundersøkelse til internasjonalt adopterte som tar utgangspunkt i standardiserte spørsmål om diskriminering og utenforskap i samfunnet som tidligere er stilt innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Levekårsundersøkelsen. Det gjør det mulig å si noe om art og omfang av rasisme mot internasjonalt adopterte, og muliggjør en sammenlikning av hvordan dette eventuelt skiller seg fra andre grupper med synlig minoritetsbakgrunn. Det vil også være rimelig å anta at det for internasjonalt adopterte kan være særskilte former for diskriminering og rasisme, samt strategier for å takle dette, så spørreundersøkelsen vi foreslår vil også inkludere supplerende spørsmål basert på funn fra de kvalitative intervjuene. De to metodiske grepene vil samlet sett bidra til å danne en mer helhetlig

---

³ I en artikkel fra 2019 i «Fri fagbevegelse» forteller en internasjonalt adoptert om sine erfaringer. Se [Fri fagbevegelse, 11.11.19: rasisme på jobbintervju](#)

forståelse av hva som er likt og hva som er annerledes når det gjelder den rasisme og diskriminering internasjonalt adopterte opplever. Basert på funn fra de kvalitative og kvantitative analysene vil vi også kunne identifisere hvilke undergrupper som er mest utsatte for diskriminering, og når i livsløpet diskriminering og utenforskap oftest er en utfordring. Med dette som utgangspunkt vil vi i siste steg gjennomføre workshops med foreninger for internasjonalt adopterte, foreldre til internasjonalt adopterte og referansegruppa. I disse vil vi presentere foreløpige funn og diskutere rettede tiltak.

I utlysningen fra Bufdir (heretter oppdragsgiver) løftes det fram fire overordnede problemstillinger som ønskes belyst, samtidig som det åpnes opp for å inkludere andre problemstillinger. I vårt forslag til forskningsdesign tar vi utgangspunkt i de problemstillingene som oppdragsgiver har skissert, men supplerer og konkretiserer disse ytterligere gjennom 5 overordnede problemstillinger med tilhørende underspørsmål. Konkretiseringene tar utgangspunkt i foreliggende forskning, og vi vil derfor presentere en oversikt over forskningen på feltet, før problemstillinger og metodisk design presenteres.

2 Tidligere forskning

I det følgende vil vi løfte fram forskning som er relevant for å forstå rasisme og diskriminering blant internasjonalt adopterte. Vi har valgt å konsentrere presentasjonen om fire hovedtemaer. Vi løfter først fram hva vi vet når det gjelder omfanget av og erfaringer med diskriminering og rasisme blant gruppa. Deretter ser vi på betydningen av samfunnsforhold og historiske hendelser. Det tredje temaet vi løfter fram dreier seg om etnisitet, identitetskonstruksjon og mestringsstrategier. For å tydeliggjøre hva som kan være spesielt utfordrende for internasjonalt adopterte tematiserer vi deres «ensomme posisjon» i et fjerde tema. Avslutningsvis i denne delen gjør vi kort rede for ulike forståelser av diskriminering og rasisme.

2.1 Omfang av og erfaringer med diskriminering og rasisme

Internasjonalt adopterte er en mangfoldig gruppe, og det er ikke gitt at like eller liknende erfaringer fortolkes på samme måte. Der en person kan forstå en hendelse som rasisme eller diskriminering, vil en annen ikke gjøre det. For å forstå internasjonalt adoptertes fortellinger og betraktninger om opplevd rasisme og diskriminering, og også kunne få øye på mønstre i disse erfaringene, er det relevant å få innsikt i hvordan internasjonalt adopterte definerer og forstår diskriminering og rasisme, og også variasjonen i hvordan dette defineres og forstås.

Ifølge Henze-Pedersen & Olsen (2017) er forskningsfeltet om adopsjon og diskriminering fortsatt nytt og under utvikling i de nordiske landene. De studiene som foreligger peker entydig på at internasjonalt adopterte opplever diskriminering på grunn av deres utseende, som ofte skiller seg fra majoriteten av befolkningen. Den diskriminering som beskrives i foreliggende nordisk forskning omfatter a) rasisme, feks. rasistiske kommentarer eller vold, b) mistenkeliggjøring, feks. i sikkerhetskontroller og butikker, c) seksualiserte bemerkninger, d) erting eller mobbing i skolen, d) blikk etterfulgt av spørsmål fra personer de ikke kjenner om deres opprinnelse og tilhørighet, og e) direkte diskriminering, feks. at man ikke slipper inn på et utested (Rørbech 1989; Rooth 2002; Lindblad & Signell 2008; Tigervall & Hübinette 2010; Riley-Behringer mfl. 2014; Koskinen 2015; Henze-Pedersen & Olsen 2017). I en finsk studie vises det også til arbeidsmarkedsutfordringer, der internasjonalt adopterte har større vanskeligheter med å komme inn på arbeidsmarkedet enn øvrig befolkning, og at diskriminering ikke kan utelates som en mulig forklaring på dette (Koskinen mfl. 2015).

Tigervalle & Hübinette (2010) viser at hudfarge blant internasjonalt adopterte konstant tillegges vekt i deres hverdagslige samhandling med den svenske majoritetsbefolkningen, enten uttrykt som nysgjerrige spørsmål om etnisk opprinnelse eller som direkte aggressiv rasialisering. I en dansk studie skiller det ikke bare på intensiteten og alvorligheten, men også mellom to former for diskriminering. Den første formen er basert på utseende (hudfarge, øyeform), og har ikke noe å med

det å være adoptert å gjøre.⁴ Den utseendebaserte diskrimineringen knyttes til den økte andelen innvandrere og flyktninger i Danmark (Henze- Pedersen & Olsen 2017), og kan nok også se i relasjon til et tilspisset debattklima på innvandring- og integreringsfeltet (Se Bangstad 2013). Når det gjelder slik utseendebasert diskriminering, kan det å vise til at man er adoptert i noen tilfeller ha en inkluderende virkning. Den andre formen for diskriminering skjer på bakgrunn av familietype eller familieforhold, og her er det selve adopsjonsforholdet som er årsaken til diskrimineringen. Slik diskriminering innebærer spørsmål om ens «riktige» (biologiske) familie, at det settes spørsmålstegn ved tilhørigheten til familien, og at de blir stilt personlige spørsmål som er grenseoverskridende (Henze-Pedersen & Olsen 2017).

Det er også slik at diskriminering kommer til uttrykk på forskjellig vis, avhengig av hvilken kontekst personen befinner seg i. I det offentlige rom kan diskriminering utøves av personer som den diskriminerte ikke kjenner, på bakgrunn av den adoptertes utseende. På skolen, av venner og klassekamerater handler diskrimineringen både om utseende og adopsjonsforholdet. Det er også noen som har opplevd diskriminerende uttalelser om utseende fra nære familiemedlemmer. Diskrimineringen påvirker de unge voksne og voksne følelsesmessig, men det er også flere eksempler fra intervjuene som viser at forventningen om diskriminering basert på tidligere opplevelser får direkte konsekvenser for deres atferd. Eksempelvis har unge kvinner adoptert fra Asia erfart at andre har trodd de var gift med sin adoptivfar, og at de derfor unngår å spise alene med sine adoptivfedre (Henze-Pedersen & Olsen 2017).

Forskning viser at det særlig er i ungdomstida at de internasjonalt adopterte begynner å oppleve diskriminering fra personer de ikke kjenner (Koskinen 2015; Henze-Pedersen & Olsen 2017). Det er variasjon i omfanget av diskrimineringen, noen har opplevd enkelte episoder, mens andre har hatt gjentatte opplevelser med diskriminering (Henze-Pedersen & Olsen 2017). For særlig de sistnevnte kan det være relevant å forstå deres opplevelser gjennom begrepet «racial micro aggressions». Mikroagresjoner viser til hverdags handling, der kommentarer eller atferd signaliserer fiendtlig, nedsettende, eller negativ rasemessig ringeakt og krenkelser mot folk på grunnlag av deres hudfarge. Slike mikroagresjoner kan skje både intensjonelt og uten hensikt, og de som utøver «mikroagresjoner» er seg ofte ikke bevisst at kommentarene eller atferden oppleves nedsettende (Sue mfl. 2007, s. 271). Landbakgrunn kan også være av betydning for omfanget av erfaringer med diskriminering. Henze-Pedersen & Olsen (2017) viser at nasjonalt adopterte og internasjonalt adopterte med bakgrunn fra Øst- Europa ikke opplever den samme diskriminering som internasjonalt adopterte med andre landbakgrunner.

Vi vet altså at det er variasjon med tanke på omfang av diskriminering og rasisme, at internasjonalt adopterte som utseendemessig ikke likner majoriteten i større grad opplever diskriminering og rasisme, og det særlig er et voksende problem fra ungdomsårene. Det er behov for mer kunnskap både om omfang, arten og av hvordan bestemte bakgrunnsfaktorer påvirker omfanget og intensiteten.

For å kunne si noe om «i hvilken grad» og hvilke grupper av internasjonalt adopterte opplever diskriminering og rasisme er det hensiktsmessig å sammenlikne gruppa med innvandrere og særlig norskfødte med innvandrerforeldre, som de kan sies å ha noen flere likhetstrekk med. Basert på tidligere undersøkelser er det plausibelt å anta at landbakgrunn og utseende kan ha særskilt betydning. Integreringsbarometeret 2020 finner at nordmenn er særskilt skeptiske til muslimer (Brekke, Fladmoe & Wollebæk 2020), og levekårsundersøkelsen blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre finner at personer med ulik landbakgrunn opplever diskriminering i ulik grad. Det kan derfor være plausibelt å anta at internasjonalt adopterte som kommer fra ulike land opplever diskriminering i ulik grad, eksempelvis at adopterte som kommer fra eller har et utseende som ligner personer fra land med en majoritet av muslimer, kan oppleve mer diskriminering og

---

⁴ Betydningen av hudfarge som begrensende for hvem som betraktes som norsk er tidligere tematisert i artikkelen «Fargens betydning. Om rasisme og konstruksjon av etnisk identitet» blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre (Prieur 2010). Imidlertid vil måten man håndterer en slik «othering» kunne være annerledes blant internasjonalt adopterte, noe vi kommer tilbake til under punkt 2.3.

rasisme enn andre landgrupper (Vråstad & Wiggen 2017, s.170). Det vil også være en hypotese at internasjonalt adopterte kvinner opplever mindre diskriminering enn menn, gitt funn for norskfødte med innvandrerforeldre fra Levekårsundersøkelsen (Vråstad & Wiggen 2017, s. 170). Kvalitative undersøkelser som omfatter samme gruppe viser at også er slik at menns opplevelser av rasisme gjerne er mer omfattende og av en grovere karakter (Prieur 2010, s. 73). Det er også grunn til å anta at erfaringene med rasisme vil variere ut fra kjønn. Koskinen (2015) viser at mens kvinnelige finske internasjonalt adopterte opplever seksualisert rasialisering, opplever mannlige finske internasjonalt adopterte å bli behandlet som «den farlige svarte mannen» eller den «farlige utlendingen».⁵

2.2 Samfunnsforhold og historiske hendelser

Som vi allerede har vært inne på i punkt 3.2, er det slik at samfunnsforhold kan påvirke graden av diskriminering og rasisme. Endringer i befolkningssammensetningen og holdninger til innvandrere kan forstås som en utløsende faktor for diskriminering og rasisme (Irhammar & Cederblad 2006; Henze-Pedersen & Olsen 2017; Se også Gärtner & Heggland 2013). Sammenliknet med situasjonen de første årtiene da internasjonalt adopterte kom til Norge, er det norske samfunn i dag å betrakte som et flerkulturelt samfunn. Eksempelvis var det totalt 60 000 innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i 1970, mens det i dag er nesten en million.⁶ Denne endringen, samt en mer polarisert innvandringsdebatt, kan altså bidra til en større grad av utenforskap, både i samfunnet, i nærmiljøet og i familien. Som tidligere påpekt, kan internasjonalt adopterte også oppleve diskriminerende uttalelser om utseende fra nære familiemedlemmer (Henze-Pedersen & Olsen 2017). Nedvurderende kommentarer om innvandrere i nær familie kan også oppleves belastende (Tigervall & Hübinette 2010).

Samtidig kan det også tenkes at endringen mot et flerkulturelt samfunn kan føre til økt toleranse for det å se annerledes ut. Vi ser at et flertall i den norske befolkningen i 2020 i hovedsak er optimistiske når det gjelder utviklingen av forholdet mellom innvandrere og resten av befolkningen (Brekke, Fladmoe & Wollebæk 2020). Slike faktorer kan også kunne påvirke inkluderingen av internasjonalt adopterte i positiv retning.

Det er antakelig også slik at hendelser i samfunnet vil kunne være av betydning for hvordan man opplever rasisme og diskriminering. Det er særlig tre hendelser i nyere tid, som er særlig relevante. 10.august 2019, ble Johanne Zhangjia Ihle-Hansen, som var adoptert fra Kina, drept av sin stebroder Philip Manshaus. Påtalemyndighetene mener at hennes bakgrunn var årsaken til at hun ble drept. 25.mai 2019 ble George Floyd drept under en arrestasjon i Minnesota. Drapet resulterte i anklager om diskriminering og rasisme blant amerikansk politi, og en rekke protester. Debatten om rasisme preget også det norske samfunn i perioden etter drapet, men har ikke på samme måte dreid seg om politiet og vært mer som en støtte til «Black lives matter» bevegelsen i USA, samt anerkjennelse av at man også i Norge erfarer rasisme og diskriminering på grunn av ytre kjennetegn, kultur og religion. 12. mars 2020 «lukkes Norge ned» for å redusere smitten av korona. Utbruddet startet i storbyen Wuhan i Hubei-provinsen i Kina i desember 2019, og ble i begynnelsen knyttet til et matmarked i byen. Det kan derfor tenkes at internasjonalt adopterte med asiatiske utseende har opplevd en økning i rasistiske kommentarer eller kommentarer om manglende tilhørighet til Norge, og det er grunn til å undersøke betydningen av slike historiske hendelser empirisk.⁷

---

⁵ Slike funn indikerer at noen av erfaringene mellom internasjonalt adopterte og norskfødte med innvandrerforeldre kan minne om hverandre fordi de møter det samme settet med «stereotypiske fordommer» rettet mot innvandrere. Eksempelvis viser Sandberg (2005) at innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre møtes av stereotyper om «den farlige utlendingen».

⁶ <https://www.ssb.no/statbank/table/05183/tableViewLayout1/>

⁷ Andersson, Jacobsen, Rogstad & Vestel (2012) viser hvordan kritiske nasjonale og internasjonale hendelser som Obiora-saken, Benjamin-saken og Karikaturkrisen har vært med på å forme politisk engasjement og transnasjonal orientering blant unge med etnisk minoritetsbakgrunn.

2.3 Etnisitet, identitetskonstruksjon, og mestringsstrategier

Barn og unge som er adoptert fra utlandet må forholde seg til at de kommer fra et annet land og har et annerledes utseende enn sine nære familie, og eventuelt venner. De unge må forholde seg til tre aspekter: utseende, fødeland og andre etniske minoritetsgrupper i samfunnet. Forskning har vist at det for mange internasjonalt adopterte er viktig å ikke være så synlige og at de ikke ønsker å skille seg ut fra de nære omgivelsene (NOU 2009:21:21)⁸. Intervjuer med internasjonalt adopterte ungdommer viser at de har et sammensatt, ambivalent og komplisert forhold til både egen etnisk gruppe og andre minoritetsgrupper i samfunnet. I enkelte studier framheves det at de unge på ulike måter og noen ganger litt fordekt gir uttrykk for at de ønsker å markere avstand mellom seg selv og innvandrere og flyktninger, og at de på den måten prøver å beskytte seg mot en stigmatisert minoritetsposisjon. I en studie av ungdom som er adoptert fra Peru, vises det til at denne gruppen har et noe annet forhold til både egen etnisitet og til innvandrere og flyktninger. Forklaringen som gis på dette er at adoptivforeldrene har hatt mye informasjon om barnas biologiske opphav, og at de unge har hatt en åpen dialog med sine adoptivforeldre om sin bakgrunn. Det har bidratt til at de har fått lov til å bevare sin egen etniske egenart i tillegg til det norske. Det har gitt de unge en trygghet som også gjenspeiler en mer åpen holdning til andre etniske minoritetsgrupper i Norge (NOU 2009:21, s. 46).

Forskning om etnisitet og identitetskonstruksjon, samt mestring av rasisme og diskriminering, har vært et viktig tema i forskning om innvandrere og norskfødte av innvandrere. Slik forskning tegner et noe mer komplekst bilde av de prosesser som finner sted enn det som har vært gjort i forskningen på internasjonalt adopterte i Norge. Det er derfor hensiktsmessig å benytte forskning på til dels sammenliknbare grupper både til å utforme relevante spørsmål i gjennomføringen av dette prosjektet, men også for å tolke funn. Samtidig er også den nordiske adopsjonsforskningen i ferd med å utvikle seg, og slik forskning vil være svært relevant.

Tidligere norsk forskning om internasjonalt adopterte har identifisert tre ulike måter å håndtere egen identitetsutforming på. «De norske» har et uttalt ønske om å være norsk og bli identifisert av andre som norsk. De misliker å bli tilsnakket som innvandrere eller å bli lagt merke til på grunn av et annerledes utseende. Det blir viktig for dem å opptre «norsk», snakke norske og omgi seg med etnisk norske venner. Internasjonalt adopterte med en slik identitetskonstruksjon opplever det altså som mer belastende å få en tilskrevet status som innvandrere enn «de dobbeltetniske» eller «de kosmopolitiske». De «dobbeltetniske» aksepterer både den utenlandske og den norske delen i seg, og er stolte over å ha en dobbel identitet, mens de «kosmopolitiske» ikke er så opptatt av egen etnisitet og ofte har et nettverk med mennesker fra andre land. For dem var det av mindre betydning hvor de selv og andre «kom fra», og de var mer opptatt av å forstå alle som mennesker (NOU 2009:21: 21, s. 46-47).

Flere forskningsbidrag viser også at internasjonalt adopterte opplever å bli tilskrevet en status som innvandrere (se feks. Irhammar & Cederblad, Koskinen 2015). En strategi for å betone sin «majoritetstilhørighet» er gjennom språket, og blant svenske internasjonalt adopterte var det en mye brukt strategi som ung voksen, mens de når de ble eldre utviklet de også mer konfronterende måter å håndtere negativ behandling (Irhammar & Cederblad 2006). Irhammar & Cederblad kobler ikke identitetskonstruksjon til ulike måter å håndtere negativ behandling. De viser kun til at det har skjedd en endring i måten de internasjonalt adopterte møter slik negativ behandling, muligens som en følge av at de opplevde at det var blitt akseptert å uttrykke negative holdninger overfor innvandrere. Det er likevel grunn til å tro at identitetskonstruksjon er av betydning for hvordan man opplever rasisme og diskriminering. Da vil det være relevant å støtte seg til forskning på identitetskonstruksjon blant innvandrere og norskfødte med innvandrerbakgrunn, og her finnes det en omfattende forskningslitteratur. Slik forskning viser blant annet at måten identitet utformes og hvordan stigmatisering, diskriminering og rasisme forstås og håndteres kan variere på ulike arenaer, ulike stadier i livet, og også i ulike situasjoner.

---

⁸ I denne NOU'en gis en oversikt over forskningen fram til 2009.

I litteraturen om mestringsstrategier, skilles det ofte mellom tilnæringsstrategier og unnvikelsesstrategier. I førstnevnte strategi sikter man inn mot å endre situasjonen som skaper stress, feks. ved å konfrontere den, mens man i den sistnevnte forsøker å tilpasse seg den stressende hendelsen, feks. ved å trekke seg tilbake (Fangen & Lynnebakke 2014). Fangen & Lynnebakke (2014) viser i sin artikkel om mestringsstrategier blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre at strategier kan endres gjennom livsløpet. Eksempelvis var det noen som i ungdommen brukte unnvikelsesstrategier, men som hadde begynt å ta i bruk tilnæringsstrategier som en følge av at de endret miljø og begynt med høyere utdanning eller at de hadde opplevd økt støtte i livet sitt. Det kan også være slik at miljøet man omgir seg i, er av betydning for opplevelse av å høre til, og måten man håndterer rasisme og diskriminering på. Prieur (2010, s. 75) viser til to motsatte tendenser når det gjelder reaksjoner på rasisme og diskriminering. Den ene reaksjonen er bagatellisering av hendelsene og uttrykk for forståelse. Den andre reaksjonen er overfølsomhet, der all motgang tolkes som et uttrykk for rasisme. Det er likevel slik at reaksjonsmønsteret er situasjonsbetinget, sånn at en person som uttrykker den ene holdningen i en annen sammenheng kan uttrykke den andre. Blant finske internasjonalt adopterte vises det også til at både tilnæringsstrategier og unnvikelsesstrategier tas i bruk (Koskinen 2015).

2.4 En ensom posisjon

For å forstå hva som er likt og hva som er forskjellig for internasjonalt adopterte og deres erfaringer med rasisme og diskriminering er det hensiktsmessig å ta utgangspunkt og sammenlikne mestringsstrategier blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. Samtidig er det viktig å være klar over at internasjonalt adopterte er i en særegen posisjon, i og med at deres posisjon som «annerledes» ikke er noe de deler med sine adoptivforeldre, eller nødvendigvis med et etnisk nettverk. Identitetsutviklingen hos internasjonalt adopterte skiller seg på vesentlige punkter fra tilsvarende utvikling hos norskfødte, og innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. De internasjonalt adopterte har et mer definitivt brudd i sin livshistorie, og de har ikke den samme språklige og kulturelle forankringen som innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre har (NOU 2009:21:21). Det er heller ikke gitt at de møter forståelse og støtte fra venner med «majoritetsbakgrunn». Tigervall & Hübinette (2010) viser at det ikke alltid er slik at venner av internasjonalt adopterte oppfatter at det de utsettes for er rasistiske krenkelser. De kan derfor oppleve manglende støtte og forståelse for sine erfaringer.

Et forskningsbidrag fra arbeidslivet kan også illustrere den ensomme posisjonen de kan oppleve. Forskning på politiet viser at etniske minoriteter i politiorganisasjonen posisjoneres som «outsiders within» (Lofthus 2009, Peterson & Uhnöo 2012), og at de må finne måter å håndtere fordommer og en fordomsfull sjargong (Uhnöo 2013). Posisjonen som «outsiders within» kan også i enkelte situasjoner ramme internasjonalt adopterte i politiet. De er «innafor» i form av statsborgerskap, språk, og kultur og sin stilling, men andre kolleger vil i enkelte situasjoner kunne assosiere dem innvandrere, og de vil også utsettes for en rasialisert intern sjargong i politiet. Dermed vil de aldri bli helt «innafor» eller «helt norske». Samtidig vil de heller ikke inkluderes som en av «de andre» blant de som har innvandret eller norskfødte med innvandrerforeldre (Leirvik, under arbeid).

Til tross for at det i forskning på internasjonalt adopterte og innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre er tydelige fellestrekk med tanke på opplevelser av rasisme og diskriminering, er det interessant å utforske på hvilke måter prosesser knyttet til tilhørighet og utenforskap i familien, nærmiljøet og samfunnet er annerledes for internasjonalt adopterte.

2.5 Likestilling, diskriminering og rasisme - hva er det og hvordan måle det?

Begrepet «Likestilling» har tradisjonelt vært knyttet til like rettigheter og muligheter for kvinner og menn. I dag benyttes begrepet i en videre forstand, og omhandler også likestilling på bakgrunn av ulike diskrimineringsgrunnlag sånn som etnisitet, religion, funksjonsevne, seksuell orientering og alder (Reisel & Teigen 2014). Likestilling handler om like muligheter til å utnytte sine evner og egenskaper. Dersom det er systematiske forskjeller mellom grupper på ulike samfunnsområder, som for eksempel mellom etniske minoriteter og etnisk majoritet, så tyder disse forskjellene på at man ikke har oppnådd full likestilling (Midtbøen & Lidén 2015).

Diskriminering defineres vanligvis som usaklig eller urettmessig forskjellsbehandling av en person eller gruppe på grunnlag av for eksempel kjønn eller etnisk bakgrunn. Kjønnsdiskriminering har vært forbudt siden likestillingsloven ble vedtatt i 1978, mens et forbud mot etnisk diskriminering ble en del av norsk lovverk først med en bestemmelse i arbeidsmiljøloven i 1998, deretter med diskrimineringsloven av 2005 (Reisel 2013).⁹

Diskriminering er en betegnelse på visse typer handlinger, som har til felles at de leder til systematisk ulikhet. Det skilles gjerne mellom direkte og indirekte diskriminering. Direkte diskriminering omfatter situasjoner der personer behandles ulikt på grunn av sin bakgrunn, for eksempel gjennom usaklig forskjellsbehandling ved adgang til utested eller i ansettelsesprosess. Indirekte diskriminering finner derimot sted når individer eller grupper behandles likt ut fra et sett av universelle bestemmelser, men der disse bestemmelsene i praksis fører til en favorisering av noen individer eller grupper på bekostning av andre.

Rasisme forstås tradisjonelt som en ideologisk overbevisning om at det finnes menneskeraser i form av biologiske forskjeller, og at det er en direkte sammenheng mellom disse kjennetegnene og mentale og moralske forskjeller – der den «hvite rasen» vanligvis betraktes som overlegen andre raser (Gullestad 2002). Begrepet nyrasisme viser til at «kultur» har erstattet «rase» som viktigste ordnende kategori, men det er uklart om begrepet egentlig omhandler det samme, men har fått annen «innpakning» (Rogstad & Midtbøen 2010). Mens diskriminering gjerne knyttes til handlinger, er rasisme tradisjonelt blitt betraktet som en form for ideologi, med forestillinger om at det er meningsfullt å kategorisere individer i grupper, som kan rangordnes (Rogstad & Midtbøen 2009). Begrepet rasialisering, rasisme som innbakt i sosial praksis, forstyrrer skillet mellom rasisme forstått som et ideologisk fenomen, og diskriminering som en handlingskategori (Rogstad & Midtbøen 2010).

Det er vanskelig å dokumentere diskriminering og rasisme, og det er flere årsaker til dette. For det første er begrepet «diskriminering» ikke entydig. Ofte vil det være vanskelig å trekke et klart skille mellom ulikhet som skyldes rettmessig behandling og ulikhet som skyldes urettmessig behandling, og ikke minst er det viktig å skille mellom diskriminering individnivå og på et strukturelt nivå. For det andre er diskriminering vanskelig å måle empirisk. Løsningen er derfor å basere undersøkelser av diskriminering på mer eller mindre gode indikatorer (Midtbøen & Rogstad 2009).

Et eksempel på vanskelighetene med å dokumentere diskriminering og rasisme kan hentes fra statistiske analyser, hvor den uforklarte variansen mellom feks. majoritet og minoritet tilskrives diskriminering (se feks. Brekke & Mastekaasa 2008). Slike analyser gir viktig oversikt og innsikt over utfallsulikheter, men siden diskriminering måles indirekte åpner dette for at andre og uobserverte faktorer kan forklare den gjenstående forskjellen mellom gruppene (Midtbøen & Rogstad 2009).

En annen tilnærming til analyser av diskriminering er surveyundersøkelser og etnografiske studier som kartlegger opplevd diskriminering (Rogstad 2004; Orupabo 2008; Tronstad 2009). Fordelen med denne tilnærmingen er at den gir gruppene som står i fare for å bli utsatt for diskriminering mulighet til selv å rapportere om hvordan de oppfatter begrepene, hvordan diskrimineringen arter

---

⁹ Den nye likestillings- og diskrimineringsloven, som trådte i kraft i 2018, erstattet fire tidligere lover: likestillingsloven som omhandlet likestilling mellom menn og kvinner, diskriminerings- og tilgjengelighetsloven som omhandlet likestilling av personer med nedsatt funksjonsevne, diskrimineringsloven om seksuell orientering og diskrimineringsloven om etnisitet (Tyldum 2019).

seg og hvor omfattende den er. Studier av opplevd diskriminering har likevel den metodiske utfordringen at den bygger den enkeltes subjektive oppfatninger og fortolkning av en hendelse. Slike erfaringer kan oppfattes ulikt, og hvorvidt det er en rettmessig eller urettmessig forskjellbehandling i mer juridisk forstand kan være vanskelig å avgjøre.

3 Problemstillinger og framgangsmåte

Vi har her satt opp 5 overordnede problemstillingene som prosjektet søker svar på, med tilhørende underspørsmål. Disse er utformet med utgangspunkt i «hva vi vet og hva vi ikke vet», som vi vil redegjøre for seinere i søknaden. Når vi presenterer problemstillinger og underspørsmål, redegjør vi kort for hvordan vi metodisk vil gå fram for å få svar på spørsmålene.

1) I hvilken grad opplever internasjonalt adopterte rasisme og diskriminering på ulike arenaer som feks. hjemmet, nabolag, skole, fritid, arbeid, møte med offentlige tjenester etc.?

- Opplever internasjonalt adopterte rasisme og diskriminering i større, lik eller i mindre grad enn innvandrere eller norskfødte med innvandrerforeldre?
- Hvilken rolle spiller faktorer som adopsjonsland, alder, hudfarge, andre ytre kjennetegn, bosted, kjønn, nedsatt funksjonsevne, seksuell orientering for utsatthet for rasisme og diskriminering blant internasjonalt adopterte?
- Hvilke forskjeller i bakgrunnsfaktorer gjør seg gjeldende blant internasjonalt adopterte, sammenliknet med andre referansegrupper?

Framgangsmåte

For å kunne si noe om «i hvilken grad», er det nødvendig å ha noe å sammenlikne med. Vi vil gjennomføre en spørreundersøkelse til internasjonalt adopterte som (blant annet) benytter utprøvde og standardiserte spørsmål om diskriminering og utenforskap i familie, nærmiljø og samfunnet fra Levekårsundersøkelsen. Dette gjør det mulig å sammenlikne resultatene fra spørreundersøkelsen med resultater fra Levekårsundersøkelsen for innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre fra 2016 (LKI). En slik sammenlikning gir en klar målestokk på *i hvilken grad* internasjonalt adopterte opplever rasisme og diskriminering relativt sett til andre grupper.

Det vil videre være mulig å gjøre spesifikke analyser av i hvilken grad ulike bakgrunnsfaktorer påvirker svarene. Dette vil gi verdifull kunnskap om hvilke undergrupper (aldersgrupper, kvinner/menn, spesifikke landgrupper etc.) som har størst sannsynlighet for å oppleve diskriminering og rasisme, og dermed bistå i å utforme målrettede tiltak der det trengs mest. Basert på surveyen til internasjonalt adopterte vil vi gjennomføre deskriptive analyser av omfang av diskriminering på ulike samfunnsområder, samt multivariate analyser som utforsker hvilke kjennetegn ved ulike grupper av adopterte som henger sammen med økt risiko for å oppleve diskriminering og rasisme. Disse analysene vil vi sammenlikne med egne analyser av LKI, og dermed ha et godt grunnlag for å diskutere om det er andre mønstre i hvilke undergrupper som opplever diskriminering og rasisme blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, sammenliknet med internasjonalt adopterte.

2) På hvilke måter opplever internasjonalt adopterte rasisme og diskriminering på ulike arenaer som feks. hjemmet, nabolag, skole, fritid, arbeid, møte med offentlige tjenester, etc.?

- Hvordan definerer og forstår diskriminering og rasisme av internasjonalt adopterte?
- Hva slags forskjellsbehandling har internasjonalt adopterte erfaring med, og hva slags forskjellsbehandling forstår de som diskriminering og rasisme?

- I hvilke livsfaser har internasjonalt adoptertes opplevelser med rasisme og diskriminering vært mest framtreddende, og har den artet seg på ulike måter?
- På hvilke arenaer har internasjonalt adoptertes opplevelser med rasisme og diskriminering vært mest framtreddende, og har den artet seg på ulike måter?
  - Hvilke erfaringer har internasjonalt adopterte med hverdagsrasisme (ansikt-til-ansikt eller sosiale medier)?
  - Hvilke erfaringer har internasjonalt adopterte med diskriminering eller rasisme fra private og/eller offentlige tjenester?
- Er rasismen hovedsakelig basert på utseende og antakelse om at de er innvandrere?
  - Er det evt. annerledes når folk finner ut at de er adoptert og ikke innvandrere/barn av innvandrere?

Framgangsmåte:

Det andre forskningsspørsmålet vil i hovedsak utforskes induktivt gjennom kvalitative intervjuer med internasjonalt adopterte. Vi vil bruke både fokusgruppeintervjuer og individuelle intervjuer (se kap 4.1 for mer detaljer). Kvalitative intervjuer gir anledning til å utforske og gå i dybden av erfaringer, synspunkter og forståelser. Kvalitative intervjuer gir også mulighet til å snakke om erfaringer innenfor et livsløp. Kvalitativ metode er i tillegg særlig velegnet når det er begrenset med foreliggende kunnskap. Vedrørende spørsmålet om hvilke arenaer internasjonalt adoptertes opplever diskriminering vil vi i tillegg til å tematisere dette i de kvalitative intervjuene benytte de standardiserte spørsmålene i LKI som undersøker ulike situasjoner der respondenten blir forskjellsbehandlet, herunder i møte med utelivet, politi, bank, på gata etc. Dette vil igjen gi fordelen ved å kunne sammenlikne svarene med svar fra innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre for å diskutere relativt omfang.

Analysen av det kvalitative materialet vil også kunne brukes til å utarbeide spesifikke spørsmål og kategorier som kan inkluderes i spørreundersøkelsen som er spesifikke for internasjonalt adopterte. Dette gir oss muligheten til å kartlegge og utforske ulike mønstre i de kvalitative analysene, som vi igjen kan teste med tanke på utbredelse i spørreundersøkelsen.

3) Hvordan påvirker opplevelse med rasisme og negative holdninger til innvandrere i Norge internasjonalt adoptertes konstruksjon av egen identitet og følelsen av tilhørighet eller utenforskap i egen familie, nærmiljøet og i det norske samfunnet?

- Hvilke erfaringer har internasjonalt adopterte med tanke på tilhørighet og utenforskap i ulike grupper?
  - Opplever internasjonalt adopterte mer/mindre utenforskap i egen familie, i nærmiljøet, og i samfunnet enn andre grupper i samfunnet (majoritetsbefolkningen, innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre)?
  - På hvilke måter er den etniske sammensetningen på nettverket rundt den internasjonalt adopterte av betydning for identitetskonstruksjon, og opplevelser av tilhørighet og utenforskap?
  - På hvilke måter er hudfarge og andre ytre kjennetegn av betydning for identitetskonstruksjon, tilhørighetsfølelse og utenforskap blant internasjonalt adopterte?
  - Hvordan påvirker negative holdninger til innvandrere i Norge internasjonalt adoptertes konstruksjon av egen identitet og følelsen av tilhørighet eller utenforskap i egen familie, nærmiljøet og i det norske samfunnet?
  - Hvilken betydning har konkrete hendelser (koronasituasjonen, 22.juli, etc.) for hvordan handlinger og ytringer oppleves som diskriminering og/eller rasisme blant internasjonalt adopterte, og hvordan påvirker de identitetskonstruksjon, tilhørighet og utenforskap?
- Er det en sammenheng mellom internasjonalt adopterte som opplever diskriminering og de som opplever en følelse av utenforskap?
- Er det sammenheng mellom negative erfaringer knyttet til rasisme og symptomer på angst og depresjon?

Framgangsmåte:

For å få tak i de prosessene som finner sted med tanke på identitetskonstruksjon, tilhørighet og utenforskap i familien, nærmiljøet og samfunnet, og hvordan de opplever at holdninger til innvandrere og hendelser i samfunnet påvirker eget utenforskap, vil vi kombinere kvalitative og kvantitative metoder. Gjennom fokusgruppeintervjuer og individuelle intervjuer med internasjonalt adopterte vil vi kunne få tak i personlige erfaringer når det gjelder tilhørighet, identitetskonstruksjon og utenforskap på ulike arenaer og i ulike sammenhenger. Det gir oss også mulighet til å fange opp ulike sider av de prosesser de har vært igjennom på ulike stadier i livet og hvordan de forstår disse prosessene.

I de kvantitative analysene, er et viktig første steg for å vurdere hvordan rasisme og diskriminering påvirker internasjonalt adoptertes følelse av utenforskap, å dokumentere *i hvor stor grad* internasjonalt adopterte føler utenforskap. Igjen, gjennom bruk av data fra LKI og spørreundersøkelsen kan vi sammenlikne om internasjonalt adopterte har en annen følelse av tilhørighet eller utenforskap i egen familie, nærmiljøet og i det norske samfunnet. Levekårsundersøkelsen inneholder spørsmål om eksempelvis «Transnasjonale bånd og tilhørighet», «Sosial kontakt», «Holdninger, verdier og tillit» som vil være relevante her. Ved å benytte disse spørsmålene i spørreundersøkelsen vil det være mulig å sammenlikne om internasjonalt adopterte skiller seg fra 1) innvandrere og 2) norskfødte med innvandrerforeldre. Vi vil i tillegg trekke inn fem eller sju spørsmål som måler angst og depresjon.¹⁰

Neste steg blir å studere sammenhengen mellom opplevd diskriminering og rasisme og følelse av tilhørighet eller utenforskap i egen familie, nærmiljøet og i det norske samfunnet. Basert på de standardiserte spørsmålene om diskriminering, samt de ulike parametere for utenforskap nevnt over (samt inkludere supplerende spørsmål basert på de kvalitative intervjuene), vil vi kunne analysere om det er slik at personer som har opplevd diskriminering og rasisme i større grad enn de som ikke har opplevd det opplever utenforskap på ulike parametere. Disse analysene vil også inkludere bakgrunnsfaktorer (alder, landbakgrunn, kjønn etc.) for å få fram eventuelle effekter av tilhørighet, sosiale bånd i og utenfor familie, når vi tar hensyn til individuelle kjennetegn. Vi vil også kunne måle sammenhengen mellom opplevd diskriminering og rasisme og angst og depresjon.

4) Hvilke strategier bruker internasjonalt adopterte for å mestre møtene med rasisme og diskriminering?

- Hvordan reagerer internasjonalt adopterte på diskriminering og rasisme, og hvilke strategier bruker de for å håndtere dette?
- Hvilke mestringsstrategier bruker internasjonalt adopterte for å oppnå sosial aksept i ulike sammenhenger, på ulike arenaer og i ulike livsfaser?
- Påvirkes mestringsstrategiene av bakgrunnsfaktorer som bosted, fødeland, hudfarge, og kjønn?
- På hvilke måter er den etniske sammensetningen på nettverket rundt den internasjonalt adopterte av betydning for opplevelsen av og håndteringen av rasisme og diskriminering?

Framgangsmåte:

Som vist i kapittel 2 er valg av mestringsstrategi ofte ikke en konstant størrelse, men vil kunne avhenge av tid, sted og situasjon, og det er også slik at mestringsstrategier vil kunne endre seg over livsløpet. er erfaringer og håndtering. Av disse årsaker og for å fange kompleksiteten og eventuelle mønstre i erfaringer med og håndtering og mulige konsekvenser av diskriminering og rasisme vil vi hovedsakelig bruke kvalitative intervjuer med internasjonalt adopterte. Funn fra disse analysene kan også brukes til å utforme spørsmål og kategorier som kan inkluderes i spørreundersøkelsen.

---

¹⁰ Det kalles SCL-5 eventuelt SCL-7 (Hopkins Symptom Checklist). Dette er validert og brukes i LKI og av forskere <https://diakonhjemmetsykehus.no/nkrr/klinisk-verktoykasse/a-til-a/scl-5-hopkins-symptom-checklist>

5) Hvilke innsatser og tiltak bør iverksettes for å forebygge rasisme og diskriminering mot internasjonalt adopterte?

- Hvor (geografisk), overfor hvilke grupper og i hvilke livsfaser bør innsatsen rettes?
- Hvilke behov har internasjonalt adopterte, og hva slags tiltak har de tro på at kan være effektive i å forebygge diskriminering og rasisme overfor internasjonalt adopterte?
- Hvilke innsatser og tiltak anser organisasjonene som hensiktsmessige?
- Hvilke behov, innsatser og tiltak vektlegges av foreldre til internasjonalt adopterte?

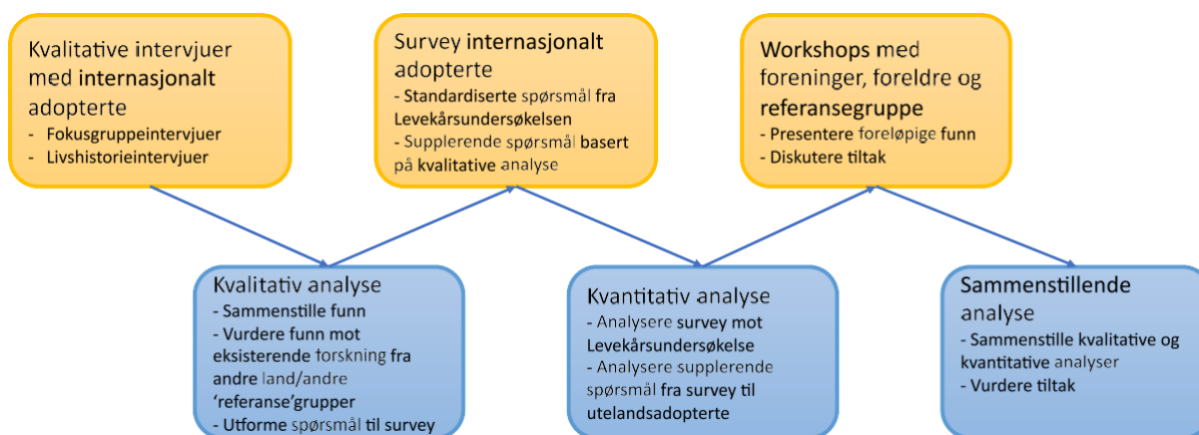
Framgangsmåte

For å belyse dette spørsmålet, vil vi bruke data og analyser fra spørreundersøkelsen, fokusgruppeintervjuene med internasjonalt adopterte og intervjuer med organisasjoner for internasjonalt adopterte. Fra spørreundersøkelsen vil særlig spesifikke analyser av bakgrunnsfaktorer gi verdifull kunnskap om hvilke undergrupper (aldersgrupper, kvinner/menn, spesifikke landgrupper) som har størst sannsynlighet for å oppleve diskriminering og rasisme. Videre vil de kvalitative intervjuene, samt spørreundersøkelsen, kunne identifisere om det er særskilte utfordringer i ulike livsfaser og på ulike arenaer. Dette kunnskapsgrunnlaget vil brukes som et konkret utgangspunkt når vi vil diskutere innsatser og tiltak med organisasjoner som arbeider for internasjonalt adopterte og foreldre av internasjonalt adopterte. På denne måten for vi innspill fra ulike perspektiv; fra de internasjonalt adopterte selv, foreninger for internasjonalt adopterte og foreldreperspektivet. Denne tilnærmingen gjør at vi vil kunne peke på målrettede innsatsområder og tiltak som kan iverksettes for å forebygge rasisme og diskriminering blant internasjonalt adopterte.

4 Metodisk design

For å belyse problemstillingene har vi valgt å benytte en kombinasjon av kvalitative intervjuer, en spørreundersøkelse til internasjonalt adopterte og avslutningsvis workshops med foreninger for adopterte, foreldre av adopterte og referansegruppen. Figur 1 oppsummerer det overordnede designet og fremgangsmåten. Under spesifiseres designet for de tre fremgangsmåtene og diskuterer fordeler med metodene og potensielle utfordringer.

Figur 1: Metodisk design

4.1 Kvalitative intervjuer med internasjonalt adopterte

Flere av de overordnede spørsmålene i prosjektet innebærer en kartlegging av komplekse prosesser, der enkeltindividers erfaringer står sentralt. I tillegg er den nordiske forskningen, og særlig den norske forskningen på feltet, noe begrenset, og det er behov for å ha en delvis eksplorerende tilnærming til tematikken. Disse to faktorene gjør at vi vurderer det som særlig velegnet å bruke kvalitativ metode for å belyse en del av forskningsspørsmålene. Vi vil benytte en kombinasjon av fokusgruppeintervjuer og individuelle dybdeintervjuer for å fange opp kompleksiteten i personlige erfaringer og se etter eventuelle mønstre på tvers av informanter.

Fokusgruppeintervjuer egner seg godt til å utforske konkrete temaer der man ønsker å få fram deltakernes erfaringer oppfatninger, følelser, holdninger og ideer om et utvalgt tema. En slik intervjuform er også hensiktsmessig fordi de ulike deltakerne vil ha ulike erfaringer og synspunkter, og disse kommer gjerne lettere fram i interaksjon med flere (Puchta & Potter 2004; Barbour & Kitzinger 1999). Vår erfaring fra tidligere individuelle dybdeintervjuer der rasisme har vært et tema, er at det kan være vanskelig å komme på erfaringer fra ulike livsfaser, særlig fordi man kanskje har prøvd å fortrenge eller ikke legge vekt på negative erfaringer. Ved å ha en fokusgruppe med flere informanter kan det bidra til å «trigge» hverandres hukommelse. De vil også kunne forstå liknende erfaringer på ulike måter, og gjennom meningsutveksling kan man lettere bli klar over egne synspunkter. Gitt de økonomiske rammene for prosjektet, muliggjør bruken av fokusgruppeintervjuer at vi kan utforske erfaringer og synspunkter fra flere personer enn om vi kun hadde brukt individuelle intervjuer, og dermed har potensiale for å gi en større bredde i erfaringer. Samtidig kan det være slik at enkelte erfaringer kan være vanskelig å snakke om i fellesskap med andre. Av den grunn ser vi det som hensiktsmessig å supplere fokusgruppeintervjuene med individuelle intervjuer.

De individuelle intervjuene vil legges opp som livshistorieintervjuer, der vi fanger opp erfaringer, hendelser, valg og beslutninger i ulike livsfaser forstått gjennom «nåtidens briller» (Se Brannen 2013). Livshistorier er individuelle fortellinger om et individs unike historie og forståelsen av denne historien. Samtidig er historiene forankret i en bestemt sosial og kulturell kontekst (Chaitin 2004). Dermed vil bruken av livshistorier gi oss personlige fortellinger om erfaringer med diskriminering og rasisme i livsløpet, samtidig som det også gir innsikt i de sosiale strukturene og kulturelle verdiene i samfunnet rundt individene.

Samlet sett vil kunnskapen fra de to intervju typene gi oss «tykke» beskrivelser av erfaringer som bidrar til å belyse komplekse prosesser, noe som i seg selv er viktig kunnskap. Samtidig kan funn fra intervjuene også brukes til å utforme spørsmål til spørreundersøkelsen, slik at vi også får fanget opp omfanget og variasjonen i erfaringene til internasjonalt adopterte.

Vi vil utarbeide intervjuguider til fokusgruppeintervjuene og de kvalitative intervjuene. Til de førstnevnte intervjuene vil også planlegge for hvordan rollen som «ordstyrer» bør gjennomføres, da det er av betydning for kvaliteten på intervjuene. Intervjuguidene vil forankres i tidligere forskning, og sånn sett ha et teoretisk fundament. Samtidig vil vi ha en åpen tilnærming, der vi forfølger temaer som dukker opp i intervjuene. Vi vil gjennomføre mellom fire-fem fokusgruppeintervjuer og seks livshistorieintervjuer. For å kunne legge til rette for at alle kommer til orde i fokusgruppeintervjuene ser vi det som hensiktsmessig å begrense antall deltakere til maksimalt fem. Totalt vil det kvalitative materialet basere seg på mellom 22-31 personer.

Tabell 1: Oversikt over antall informanter

	Antall intervjuer	Antall informanter
Fokusgruppeintervju	4-5	16-25
Livshistorieintervju	6	6

Vi ønsker å rekruttere informanter med litt forskjellige bakgrunnsvariabler (bosted, alder, kjønn, fødeland), for på den måten legge til rette for variasjon i erfaringer. Aldersmessig vil vi rekruttere informanter fra 16 år og oppover (Se kap 5). Vi ser det som hensiktsmessig å ha et fokusgruppeintervju med kun kvinnelige deltakere og et med mannlige deltakere. Dette fordi enkelte erfaringer kan være lettere å snakke om i grupper med samme kjønn, som eksempelvis erfaringer med «seksualisert rasialisering», slik Koskinen (2015) løfter fram at finer sted blant kvinnelige finske internasjonalt adopterte.

For å rekruttere internasjonalt adopterte til fokusgruppeintervjuer og livshistorieintervjuer, vil vi ta kontakt med foreningene og klubbene for internasjonalt adopterte, samt «uformelle digitale grupper» for unge og voksne internasjonalt adopterte (Facebook-grupper), for å be om hjelp til å finne fram til aktuelle informanter. Adopsjonsforum, InorAdopt og Verdens barn er de tre godkjente adopsjonsorganisasjonene.¹¹ Disse tre organisasjonene arbeider først og fremst med gjennomføring av adoptering, men har også iverksatt oppfølgende tiltak i form av en fadderordning for adoptivforeldre, samt felles reiser til de adopteres fødeland. I tillegg til disse organisasjonene er det flere landklubber.¹² Det er noe variasjon i hvor «operative» landklubbene er. Noen av klubbene, som Boliviaklubben og Chileklubben har ikke lenger hjemmeside, men de har fremdeles en kontaktperson. Andre klubber har hjemmesider eller facebookgrupper. Flere av disse klubbene er familieorienterte og det er i hovedsak adoptivforeldrene som er medlem, men det er også noen klubber som er for unge voksne internasjonalt adopterte. I tillegg er det ulike facebookgrupper for unge voksne, som er i vår målgruppe, og slike grupper vil være særlig aktuelle for rekrutteringen.¹³ Det er likevel strategisk å bruke ulike kanaler. I utarbeidelsen av dette tilbudet har vi kontaktet to Adopsjonsforum og Verdens barn, og de meldte at de var svært positive til å bistå med rekruttering av informanter gjennom sine kanaler, som foreningenes hjemmeside eller facebookgruppe. Vi anser det som hensiktsmessig å lage en digital «teaser» der vi kort presenterer prosjektet og viser til informasjonsskrivet, som også legges ut i «posten». I en kortfatta tekst om prosjektet vil vi også legge ut en lenke til en lenger informasjonsvideo på en ikke «åpen» youtubeside. En «teaser» vil lettere kunne fange oppmerksomheten til potensielle informanter / foreldrene til potensielle informanter, og spredningspotensialet er også større.

4.1.1 Analysestrategi

Vi kommer til å kode intervjuene i Nvivo, et analyseprogram som legger til rette for å systematisere og analysere kvalitativt datamateriale. Kodingen vil til dels være deduktiv, det vil si at vi tar utgangspunkt i forskning og de overordnede problemstillingene i prosjektet. Samtidig gir koding i Nvivo mulighet for en induktiv tilnærming, som innebærer at vi kan avdekke nye temaer og mønstre i datamaterialet underveis i kodinga. Vi vil kode både livshistorieintervjuer og fokusgruppeintervjuer i Nvivo, slik at vi behandler datamaterialet helhetlig og fanger opp temaer som går på tvers av datamaterialet. Slik koding på tvers vil imidlertid ikke være en tilstrekkelig analyse av livshistorieintervjuene. For å utnytte de unike kvalitetene i livshistorieintervjuer, som gir anledning til å undersøke hvordan enkelttemaer henger sammen og kan forstås som en helhetlig fortelling, vil vi også gjøre egne analyser av disse intervjuene. Disse analysene vil gi oss bedre innblikk i hva slags mekanismer som påvirker når og hvordan rasisme og diskriminering er mest fremtredende for internasjonalt adopterte, og hvordan opplevelsene henger sammen med andre erfaringer i livet. For å sikre anonymisering og konfidensialitet til dem vi intervjuer, vil det potensielt være nødvendig å sette sammen elementer fra flere intervjuer når vi beskriver livshistorieløp.

---

¹¹ https://bufdir.no/Adopsjon/Jeg_onsker_a_adoptere/Adoptere_fra_utlandet/

¹² Ifølge vår foreløpige kartlegging har vi funnet fram til landklubber fra følgende land: Bolivia, Chile, Colombia, Ecuador, Etiopia, Filippinene, Guatemala, India, Kina, Korea, Madagaskar, Nepal og Peru.

¹³ Eksempelvis er det opprettet en «felles gruppe» og flere grupper basert på fødeland for unge og voksne internasjonalt adopterte.

4.2 Spørreundersøkelse

For en spørreundersøkelse vil det ideelle være å trekke et tilfeldig og representativt utvalg av internasjonalt adopterte etter kjønn, alder, tidligere statsborgerskap fra befolkningsregistre. Med oversikten over "universet" vil man kunne justere/vekte utvalget etter trekk sannsynlighet og frafall. Dessverre ble kategorien «internasjonalt adopterte» fjernet fra SSBs standard for gruppering av personer etter innvandringsbakgrunn i 2003. De internasjonalt adopterte klassifiseres nå i de andre standardkategoriene, hovedsakelig i kategori «født i utlandet av norskfødte foreldre». Det betyr at hovedvekten i SSBs statistikkproduksjon legges på sosiale, og ikke på de biologiske foreldre, og at det er vanskelig i befolkningsregistre å skille internasjonalt adopterte fra andre innvandringsgrupper. Vi er likevel kjent med at SSB, seksjon for befolkningsstatistikk, jobber med å få på plass et datagrunnlag for å beskrive populasjonen av internasjonalt adopterte. Når dette kommer på plass, er imidlertid usikkert. Det er dermed utenfor dette prosjektet rekkevidde, med hensyn til tid og kostnader, realistisk å få til en løsning hvor SSB gjør uttrekket av adopterte født i utlandet og gjennomfører selve datafangsten.

En annen og mer farbar vei vil være å gjennomføre en webbasert spørreundersøkelse. Slike spørreundersøkelser har fordelen av at de er billige å gjennomføre sammenliknet med telefonintervju, og dersom man har kontaktinformasjon til populasjonen som skal nås, er dette en godt egnet metode for å innhente data. Fordelen med en webbasert spørreundersøkelse er at den kan kombinere rene standardiserte spørsmål stilt i andre undersøkelser, men at det også er mulig å tilby enkelte mer åpne spørsmål hvor respondentene kan gi mer utfyllende svar og innspill til for eksempel egnede tiltak. Utfordringen med dette er at interesseorganisasjonene hovedsakelig har informasjon til foreldrene til adopterte, og at mange foreldre melder seg ut av organisasjonen etter at adopsjonen er formalisert. Det vil derfor i liten grad være mulig å benytte organisasjonenes medlemsregistre til å ta direkte kontakt med internasjonalt adopterte.

Vi foreslår derfor en annen strategi med å rekruttere deltakere til å svare på spørreundersøkelsen. I utarbeidelsen av dette tilbudet har vi som nevnt over kontaktet to av de tre godkjente adopsjonsorganisasjoner i Norge; Adopsjonsforum og Verdens barn. De har informert om oss at de hovedsakelig har medlemsregistre for foreldre, men at de har flere kanaler der de er villige til å dele undersøkelsen og oppfordre til deltakelse, eksempelvis Facebookgrupper og andre sosiale medier for ulike landgrupper for adopterte, medlemsblad, websiden, sende ut e-post og brev til tidligere og eksisterende medlemmer i deres medlemsregistre. Vedrørende medlemsregistre (hovedsakelig til foreldre) vil organisasjonene ikke kunne overgi kontaktinformasjon til oss grunnet personvern hensyn, men de uttrykte at de var veldig åpne for at de selv kunne sende ut informasjon om undersøkelsen. Ved rekruttering i sosiale medier og på websiden vil vi også benytte en digital «teaser» der vi kort presenterer prosjektet og viser til informasjonsskrivet, som også legges ut i «posten», en slik «teaser» vil som nevnt lettere kunne fange oppmerksomheten til potensielle informanter foreldrene til potensielle informanter, og spredningspotensialet er også større.

4.2.1 utfordringer med en spørreundersøkelse uten tilfeldig utvalg

Tilnærming med webbasert spørreundersøkelse har derimot visse utfordringer med tanke på representativitet siden vi med den foreslåtte datainnsamlingen med rekruttering via feks. sosiale medier har begrenset kontroll med hvem som svarer og ikke minst hvem som ikke svarer. Litt enkelt sagt handler denne utfordringen om i hvilken grad de internasjonalt adopterte som svarer likner på de internasjonalt adopterte som ikke svarer. Dersom frafallet (non-response) er tilfeldig er ikke dette noe stort problem, men dersom utvalget er selektivt vil skjevhetene kunne påvirke resultatene og dermed muligheten for generalisering. I utarbeidelsen av tilbudet har vi innhentet aggregerte tall fra SSB som viser populasjonen med hensyn til kjønns- og aldersfordeling, region, fødeland, og år siden første bosetting. Denne oversikten vil kunne benyttes til å diskutere i hvilken grad ulike grupper er over eller underrepresentert i spørreundersøkelsen, og benyttes i tolkning og diskusjon av resultatene.

En andre utfordring ved mangel på et tilfeldig utvalg og selvseleksjon, annet enn at utvalget ikke er representativt med hensyn til kjente bakgrunnsvariabler, er at det er mulig at internasjonalt adopterte som faktisk har opplevd rasisme eller diskriminering, eller i større grad føler utenforskap,

har et større insentiv å besvare undersøkelsen enn de som ikke har opplevd utfordringer med å være adoptert. Dette kan gi en skjevhet i resultatene, og potensielt vise at en større andel har opplevd utfordringer enn det som faktisk er tilfellet i populasjonen som helhet. Dette vil også være en utfordring ved sammenligning av resultater fra LKI som baserer seg på et tilfeldig utvalg og hvor resultatene kan vektas etter en kjent trekkssannsynlighet og frafall. En viktig strategi for å demme opp for denne utfordringen er at vi ved presentasjon av spørreundersøkelsen i ulike rekrutteringskanaler, snakker mer overordnet om temaet for undersøkelsen, og ikke eksplisitt fokuserer på at den handler om diskriminering og rasisme. Ved et mer generelt «innsalg» av undersøkelsen vil det være mer sannsynlig at personer som ikke føler at de har opplevd rasisme og diskriminering også vil svare. I tillegg vil det hovedsakelig være i analysene som skal se på opplevd diskriminering og rasisme på overordnet nivå vedrørende *i hvilken grad* gruppen som helhet der dette er en metodisk utfordring. I de multivariate analysene der vi dekomponerer analysene ved bruk av bakgrunnsvariabler for å se på effektstørrelser om visse grupper internasjonalt adopterte i større grad enn andre grupper internasjonalt adopterte opplever rasisme og diskriminering (landbakgrunn, kjønn etc.), vil en slik skjevhet ikke være like problematisk. Analysene av korrelasjon mellom opplevd rasisme og følelse av utenforskap vil heller ikke preges av denne skjevheten i stor grad. Det er likevel viktig å understreke at dette er en potensiell skjevhet i utvalget som ikke kan demmes helt opp for, og må være en eksplisitt begrensning som tydeliggjøres i tolkningen av analysene.

Vi foreslår at det gjennomføres en webbasert spørreundersøkelse (med hjelp av Questback). Questback har innebygd instrument for å ivareta personvern (GDPR). Vi vil benytte kontakt med formelle og uformelle organisasjoner og deres nettsider og sosiale medier for å promotere undersøkelsen og for å rekruttere respondenter. Basert på foreløpige anslag fra SSB om at utenlandsadopterte utgjør om lag 20 000 personer i Norge, har vi som mål å rekruttere om lag 250-300 respondenter. Basert på en enkel styrkeberegning, vil et tilfeldig utvalg på denne størrelsen anslagsvis gi en feilmargen på +/- 5.6 %.

Populasjonen som vi ønsker å nå er i utgangspunktet internasjonalt adopterte over 16 år. Spørreskjema vi utvikler vil inneholde spørsmål om diskriminering og rasisme på ulike områder som er benyttet tidligere i andre undersøkelser (LKI feks). Dette for å ivareta sammenliknbarhet. LKI er gratis tilgjengelig fra Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD). Teamet har god kjennskap til datasettet og har allerede gjennomført analyser og publisert basert på analyser av denne (Tronstad, Nygård og Bask 2018).

Vi vil også inkludere spørsmål som er spesifikke for internasjonalt adopterte. Dette for å få fram deres opplevelser og mestringsstrategier som er mer spesifikke for denne gruppa. Disse vil utvikles basert på kvalitative intervjuer, men også basert på tidligere forskning (se kap 2).

Vi vil gjennomføre univariate og bivariate analyser av de avhengige variablene, det vil si opplevd diskriminering på ulike områder og korrelasjonen mellom disse. Det vil være aktuelt å se på forekomsten av diskriminering ulike områder, men også på opphopning av negative erfaringer. For å forklare forskjeller i risiko for å oppleve diskriminering vil vi gjennomføre multivariate analyser hvor vi trekker inn individuelle kjennetegn på de internasjonalt adopterte (sånn som kjønn, alder, utdanningsnivå, landbakgrunn, bosted mm.) i tillegg til andre forklaringsvariabler sånn som tilhørighet, sosiale bånd i familie og med venner. For å forenkles formidlingen av resultatene ser vi for oss at vi benytter lineær regresjon (OLS) selv om utfallsvariablene kan ha et binært utfall (se f eks. Hellevik 2003).

4.3 Workshop med foreninger, foreldre og referansegruppen

Basert på funn fra de kvalitative og kvantitative analysene vil vi kunne identifisere hvilke undergrupper som er mest utsatte for diskriminering, når i livsløpet diskriminering og utenforskap oftest er en utfordring, samt hva slags former for diskriminering og rasisme de opplever. Dette vil kunne gi et godt utgangspunkt for å diskutere hvor innsatsen mot diskriminering og rasisme av internasjonalt adopterte bør rettes. Vi vil derfor gjennomføre en workshop med representanter fra foreninger for adopterte, foreldre av adopterte samt en referansegruppe for å presentere foreløpige funn og - basert på disse funnene - diskutere målrettede tiltak. Vi inkluderer her foreldre til internasjonalt adopterte, fordi når man skal diskutere *tiltak*, mener vi at det vil det være svært relevant å få innspill og perspektiver fra adoptivforeldrene til internasjonalt adopterte. Eksisterende studier viser at det særlig er fra barne- og ungdomsårene at internasjonalt adopterte først opplever utenforskap (Koskinen 2015; Henze-Pedersen & Olsen 2017), og det kan være nærliggende å tro at det også er da de har sine første møter med diskriminering og rasisme. I denne perioden er det viktig at også adoptivforeldrene, som primære omsorgspersoner, kan bistå og hjelpe sine barn og ungdom gjennom disse opplevelsene. Tiltak rettet mot foreldrene (eksempelvis kursing, veiledning om tematikken, utveksling av erfaringer mellom adoptivforeldre) kan derfor være svært aktuelle tiltak i arbeidet med *konsekvensene* av diskriminering og rasisme: ikke nødvendigvis fordi disse tiltakene vil hindre internasjonalt adopterte i å oppleve diskriminering og rasisme, men fordi foreldre kan være viktige personer som hjelper internasjonalt adopterte med å takle disse erfaringene. Vi tenker at det er aktuelt å inkludere adoptivforeldre som har barn fra ulike landbakgrunner, og særskilt foreldre som til internasjonalt adopterte som er i ungdomsårene nå, for å diskutere dagsaktuelle utfordringer.

I workshopen vil vi først presenterer foreløpige funn. Deretter vil dele opp hele gruppa i tre grupper, noe som gir rom for at alle kan få kommet med sine synspunkter. Hver gruppesamtale vil ledes av hver sin forsker, og vi vil starte med å stille åpne spørsmål, før vi går over til refleksjoner rundt funn og forslag til tiltak, evt. innspill til våre forslag til tiltak. Vi avslutter workshopen med alle grupper i fellesskap, der vi kort oppsummerer innspill vi har fått.

4.3.1 Referansegruppe

Oppdragsgiver ønsker at det opprettes en referansegruppe for prosjektet. Vi vil utforme en referansegruppe der vi foreslår at representanter fra følgende organisasjoner inviteres: Utenlandsadoptertes politiske utvalg (UAPU), Adopsjonsforum, Interadopt, Verdens barn, Bufdir, IMDi¹⁴, LDO og Antirasistisk senter. Vi er selvsagt åpne for innspill fra Bufdir på hvem som bør inkluderes i referansegruppa, og vil lande dette i dialog med Bufdir i oppstarten av prosjektet. I tillegg til deltakelse i workshopen, beskrevet over, mener vi at det er hensiktsmessig å ha et oppstartsmøte med referansegruppa der vi presenterer forskningsdesignet og forskningsspørsmål. Referansegruppa vil da kunne komme med relevante innspill tidlig i prosjektet. Disse to møtene vil sikre en forankring av studien hos referansegruppa, samt fungere som en viktig kvalitetssikring.

---

¹⁴ I vårt forslag har vi blant statlige aktører foruten Bufdir, også åpnet opp for at en representant for IMDi kan inkluderes i referansegruppa. Vi ser disse to statlige aktørene som sentrale. Bufdir arbeider med å hindre diskriminering og bidra til likestilling på områdene kjønn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnskarakteristika og kjønnsuttrykk samt etnisitet, religion og livssyn. Bufdir er også fagorgan for adopsjon. IMDi har gjennom sitt arbeid omfattende kunnskap om integrering og årsaker til utenforskap, rasisme og diskriminering. Vårt prosjekt vil undersøke hva som er felles og hva som er særegent for internasjonalt adopterte ved å sammenligne utenlandsadoptertes erfaringer med erfaringene til innvandrere og etterkommere av innvandrere. Siden IMDi arbeider mer generelt med diskriminering og rasisme, kan de være en god dialogpartner i referansegruppa, spesielt med tanke på fremtidige tiltak, siden det vil være viktig å ha innsikt i hvilke tiltak IMDi arbeider med vedrørende diskriminering og rasisme generelt, og kunne relatere dette til tiltak for internasjonalt adopterte.

5 Risikovurderinger

Forskerne i prosjektet vil forholde seg aktivt til de forskningsetiske retningslinjene utarbeidet av Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsfag og humaniora (NESH). Vi vil umiddelbart etter oppstart søke om nødvendig tillatelse til å gjennomføre studien fra NSD/Datatilsynet. Siden datainnsamlingen fordrer slik tillatelse, tar vi et forbehold om NSDs behandlingstid, men basert på tidligere erfaringer er tidsplanen vi har satt opp realistisk.

I gjennomføringen av de kvalitative intervjuene må vi også ta høyde for eventuelle endringer i myndighetenes reguleringer i forbindelse med spredningen av koronaviruset. Slik situasjonen er i dag vil det være mulig å gjennomføre både fokusgruppeintervju og livshistorieintervjuer, men dette kan endre seg. Dersom smitten øker og/eller reguleringene strammes inn, vil vi gjennomføre fokusgrupper og livshistorieintervjuer digitalt. Ettersom slike digitale samtaler gjerne «flyter» noe dårlige enn ansikt-til-ansikt kommunikasjon, vil vi vurdere å redusere antall deltakere i fokusgruppeintervjuene og heller gjennomføre noen flere intervjuer for å fange opp samme antall.

Spesiell varsomhet kreves med intervjuer av barn. Vi ser det som hensiktsmessig at våre informanter og respondenter er i alderen fra 16 år og oppover. I henhold til NESH kan mindreårige som har fylt 15 år, som hovedregel selv samtykke til at forskeren kan innhente og bruke deres egne personopplysninger. Et unntak gjelder for sensitive opplysninger, som bare kan innhentes med samtykke fra foreldre. Vi tar derfor høyde for at NSD ikke anbefaler at barn under 18 år inngår uten foreldresamtykke, og at vi da gjør metodiske vurderinger rundt hvorvidt de under 18 vil inngå med foreldresamtykke.

Den største risikoen i dette prosjektet, som i de fleste forskningsprosjekter, er tilgangen til informanter og respondenter. I den innledende kontakten vi har hatt med foreninger for utenlandsadopterte, har de sagt at de har tro på at det vil være stor interesse for forskningsprosjektet. Vedrørende de kvalitative intervjuene, har vi betydelig erfaring fra tidligere forskningsprosjekter med å rekruttere informanter som er vanskelig tilgjengelige og/eller befinner seg i en sårbar situasjon (som politifolk med etnisk minoritetsbakgrunn eller personer som har opplevd vold i nære relasjoner). Derfor har vi gode grunner til å mene at vi vil finne tilstrekkelig antall informanter og respondenter. Vi er likevel klar over at rekruttering kan være en utfordring, og at dette kan ta lenger tid enn beregnet. Vi har derfor lagt opp til å bruke digitale verktøy (teaser og informasjonsvideo), i tillegg til informasjonskriv. Teaseren og informasjonsvideoen vil være spesielt godt egnet for å rekruttere gjennom sosiale medier. Disse virkemidlene vil bidra til å skape interesse for prosjektet. Vi har også kontakt med internasjonalt adopterte gjennom egne nettverk, som vi vil benytte for å rekruttere informanter til de kvalitative intervjuene. Når vi først har etablert kontakt med noen, vil vi benytte «snøballmetoden» for å komme i kontakt med flere (Nederifar, Goli, Ghaljaie, 2017).

Ved bruk av spørreundersøkelser er det alltid en risiko for at man får for få respondenter. Et viktig virkemiddel vi bruker for å oppnå et tilstrekkelig antall svar og variasjon i utvalget av respondenter, er å promotere undersøkelsen i et bredt utvalg av kanaler som foreningene for internasjonalt adopterte besitter (medlemsregistre, medlemsblad, nettsider og sosiale medier), samt promotere undersøkelsen hos de ulike landgruppene sosiale medier. Ved å få innpass og informere om undersøkelsen til de ulike grupperingene er det større sjanse for at utvalget varierer på viktige kjennetegn som kjønn, alder, bosted og landbakgrunn. Vi vurderer det som sannsynlig at et tilstrekkelig antall respondenter rekrutteres til spørreundersøkelsen, særlig fordi vi i innledende samtaler med foreninger for utenlandsadopterte har fått signaler om stor interesse for undersøkelsen. Hvis vi mot formodning ikke får et tilstrekkelig antall respondenter i den planlagte tidsperioden for datatilfangst, vil vi i dialog med oppdragsgiver vurdere at datafangstperioden utvides, og vi gjør ytterligere promotering i aktuelle kanaler, for å sikre et tilstrekkelig antall. Det vil da også være mulig å gjøre fremstøt for spesifikke grupper som eventuelt er underrepresentert i første runde (basert på analyser av foreliggende respondenter). Et eksempel på dette er at om det f.eks. er sterk underrepresentasjon av

personer fra en spesifikk landgruppe, vil vi kunne direkte kontakte foreningen(e) for den aktuelle landgruppen for å diskutere nye promoteringstiltak.

Dersom rekrutteringen tar lenger tid enn planlagt, og da særlig når det gjelder å få inn tilstrekkelig antall svar fra respondenter i spørreundersøkelsen, vil en slik potensiell forsinkelse ikke stoppe hele prosessen med rapporten. Analyser av Levekårsundersøkelsen for innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre vil kunne gjøres uavhengig av spørreundersøkelsen. Vi vil også kunne klargjøre rapporten for de spesifikke analysene vi skal gjøre av spørreundersøkelsen i forkant, slik at når dataene er klare, vil vi raskt kunne inkludere de siste analysene i rapporten.

6 Etiske vurderinger

Respondentene i spørreundersøkelsen vil bli informert om at deres deltakelse er frivillig og at informasjonen de gir vil behandles anonymt og på aggregert nivå slik at resultatene ikke kan knyttes til dem selv. Informantene i de kvalitative intervjuene vil på samme måte gis informasjon om at deres deltakelse er frivillig, og at identifiserbare opplysninger ikke vil brukes, og at vi ivareta deres anonymitet og integritet. Videre vil vi utvise stor varsomhet i behandlingen av innsamlede data og av personidentifiserbare opplysninger. Dataene, både fra spørreundersøkelsen og intervjuene, vil oppbevares forsvarlig på OsloMets passordbeskyttede server og kun være tilgjengelig for prosjektets forskere. Det vil utarbeides informasjonsskriv, samt en digital variant av dette, der vi informerer potensielle deltakere om deres rettigheter ved deltakelse i forskningsprosjekt. Utskrift av data samt lydopptak oppbevares innlåst på kontor. Identifiserbar informasjon i intervjuer vil anonymiseres.

I henhold til NESH (2016) har forskere et spesielt ansvar for å ta hensyn til utsatte gruppers interesser. Internasjonalt adopterte er en minoritetsgruppe i det norske samfunnet, og er på den måten en sårbar gruppe som gjør at etiske vurderinger gjennom hele forskningsprosjektet blir viktig. I henhold til NESH (2016) sine retningslinjer må forskere som samler informasjon om personers og gruppers egenskaper og atferd, være forsiktige med å operere med inndelinger eller betegnelser som gir grunnlag for urimelig generalisering, og som i praksis medfører stigmatisering av bestemte samfunnsgrupper. Ifølge Gärtner & Heggland (2013) er et av hoveddilemmaene i forskning på adopterte er at man gjerne behandler dem som gruppe fordi de sammenliknes med «ikke-adopterte». Det er noe vi må ta høyde for i formidlingen av prosjektets resultater, og det blir viktig å få fram nyanser og være balanserte i framstillingen. Som forskere har vi også ansvar for å unngå at forskningsdeltakerne blir utsatt for urimelige belastninger. I og med at temaene som inngår i prosjektet kan skape ubehag, er det viktig at vi gir informantene og respondentene informasjon om personer de kan ta kontakt med i offentlig hjelpeapparat, eventuelt i adopsjonsforeninger. I fokusgruppe- og livsintervjuene, der vi går enda dypere inn i «materien», er det hensiktsmessig å ha en «debrief» der vi snakker om de emosjonelle sidene ved innholdet i intervjuet.

7 Kompetanse

7.1 Om NIBR

By- og regionforskningsinstituttet NIBR er et samfunnsfaglig forskningsinstitutt ved OsloMet – Storbyuniversitetet. Vår kjernekompetanse er helhetlige analyser av sted og styring innen utvalgte politikkkfelt, med vekt på samordning og styring på tvers av nivåer. Sentralt i NIBRs portefølje er forskning på sårbare grupper, og hvordan innsatser rettet overfor disse fungerer. Slik forskning inkluderer forskning om sosial ulikhet, forskjellsbehandling, inkludering, utenforskap, diskriminering og rasisme. Forskningsprosjektet vil være forankret i NIBRs avdeling for internasjonale studier og migrasjon, og vi har satt sammen et team av forskere med omfattende og komplementær erfaring.

7.2 Prosjektteam

Vi har særlig lagt vekt på tre faktorer i vår sammensetning av teamet. Vi har for det første lagt vekt på at teamet besitter kompetanse på rasisme, diskriminering og tilhørighet og utenforskap på grunn av etnisitet, og der teamets har erfaring med kvalitative og kvantitative studier innenfor denne kompetansen. For det andre har vi prioritert metodisk kompetanse, og vårt team besitter svært god kvantitativ og kvalitativ kompetanse. For det tredje har vi prioritert erfaring med forskning på integreringsrelaterte spørsmål blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, fordi det er viktig å kontekstualisere internasjonalt adoptertes erfaringer med diskriminering og rasisme. Uten en slik sammenlikning med relevante referansegrupper, vil funnene bli stående alene, og det blir også vanskeligere å anbefale målrettede tiltak.

Mariann Stærkebye Leirvik (prosjektleder) er sosiolog og forsker II på NIBRs avdeling for internasjonale studier og migrasjon. I doktorgradsprosjektet så hun blant annet på utdanningsvalg blant norskfødte av innvandrerforeldre, og den betydning normer i familien og det etniske nettverket har. Nylig var hun med på å evaluere regjeringens strategi mot hatefulle ytringer, med et særskilt fokus på politiets arbeid og relevant lovverk på diskriminerings- og rasismefeltet. I et pågående prosjekt ser Leirvik blant annet på erfaringer med tilhørighet, utenforskap og rasisme innad i politiet, blant politiansatte med etnisk minoritetsbakgrunn. Leirvik har tidligere prosjektledererfaring, både i forskningsprosjekter og i faglig utviklingsarbeid. Metodisk har Leirvik bred erfaring, og har blant annet gjennomført feltarbeid, livshistorieintervjuer og fokusgruppeintervjuer.

Kristian Rose Tronstad er forskningssjef på By- og regionforskningsinstituttet (NIBR). Tronstad har mer enn 20 års erfaring med analyser av diskriminering og integrering av personer med innvandrerbakgrunn. I 1999 var han med på å starte opp Senter mot etnisk diskriminering som gav individuell rettshjelp og dokumenterte art og omfang av diskriminering. Han har jobbet i Statistisk sentralbyrå, hvor han blant annet deltok EU kommisjonens rådgivende «Working Group on Data Collection for the Measurement of Discrimination» og som nasjonal ekspert i Eurostat «Task Force on Equality Statistics», hvor målsetningen var å harmonisere data som kunne dokumentere diskriminering på ulike grunnlag på tvers av land. Tronstad har også omfattende erfaring med analyser av register- og surveydata, blant annet om opplevd diskriminering blant innvandrere.

Tone Maia Liodden har utdanning innen psykologi, språk, internasjonal utvikling og sosiologi, og har studert i Tsjekkia, Canada og Norge. Doktorgraden i sosiologi fra Universitetet i Oslo handler om vurdering av asylsaker i Utlendingsdirektoratet. Liodden har bred kunnskap om migrasjon, integrering og grupperelasjoner. Hun har nylig vært med på å evaluere regjeringens strategi mot hatefulle ytringer. Evalueringen ga et verdifullt innblikk i sentrale problemstillinger på rasisme- og diskrimineringsfeltet. I sitt arbeid har hun blant annet brukt livshistorieperspektivet og institusjonell etnografi som metodologisk rammeverk, og hun har lang erfaring med både individuelle intervjuer og fokusgruppeintervjuer.

Vilde Hernes er forsker på NIBR og har en doktorgrad i statsvitenskap fra Universitetet i Oslo. Doktoravhandlingen omhandler vesteuropeisk integreringspolitikk, med et særskilt fokus på de skandinaviske landene, og har en bred tilnærming som inkluderer analyser av styring, politikktutvikling og effekter. Hun har solid metodisk kompetanse både kvalitativt og kvantitativt. Hun har også erfaring med spørreundersøkelser som spesifikt omhandler diskriminering og inkludering, i utvikling av et Etikkbarmeter (som inkluderte spørsmål om trakassering, diskriminering og likestilling på arbeidsplassen), samt en undersøkelse om mangfoldsledelse til norske statseide virksomheters leder og HR-funksjon, der spørsmål om diskriminering og inkludering var sentralt.

7.3 Fordeling av oppgaver

Leirvik vil fungere som prosjektleder og har et overordnet for prosjektet i sin helhet og for alle

felles oppgaver og framdrift. Hun vil også ha ansvar for å tilrettelegge for samarbeid i prosjektgruppa, samt være kontaktpunkt med oppdragsgiver. Vi har delt vårt prosjektteam opp i to team basert på metodisk kompetanse. Team 1 består av Liodden og Leirvik, som vil ha hovedansvar for gjennomføring og analyser av de kvalitative delene av prosjektet. Team 2, som består av Hernes og Tronstad. Hernes vil ha et overordnet ansvar, men de vil i fellesskap bidra inn i utforming og analyser av prosjektets spørreundersøkelse. Vi foreslår at de ulike kapitlene i rapporten struktureres ut fra de overordnede problemstillingene. Hvert enkelt empirikapittel vil igjen struktureres ut fra tilhørende underspørsmål. Det vil variere hvorvidt underspørsmålene best besvares gjennom kvalitative eller kvantitativ metode. Det gjør at begge teamene vil bidra inn på ulike måter i de ulike empirikapitlene. Metodekapitlet vil også skrives av begge team. Det er også noen andre mindre oppgaver som begge team skal bidra inn på. Se tidsplanen, der vi har oppgitt personell på de ulike oppgavene. Prosjektleder vil ha et overordnet ansvar for dialogen med oppdragsgiver, samt å påse at framdriften i prosjektet følger oppsatt plan.

8 Tidsplan

Nedenfor har vi satt opp en tidsplan for gjennomføring av prosjektet.

- Aktiviteter med kvalitativt tilsnitt, utføres av Team 1: Liodden (TML) og Leirvik (MSL). markert i **rosa**.
- Oppgaver med kvantitativt tilsnitt: Hernes (VH) og Tronstad (KRT) (team 2) – markert i **blått**.
- Oppgaver som gjennomføres av begge teamene er markert i **rødt**.
- Prosjektledelse er markert i **oransje**.
- Kvalitetssikringsrutiner gjennomført ved NIBR er markert i **grønt**.

Tabell 2: Tidsplan

	2020			2021								
	O	N	D	J	F	M	A	M	J	J		A
Prosjektledelse												
Søknad NSD												
Oppstartsmøte med referansegruppe												
Intervjuguide int.adopterte												
Rekruttering informanter og respondenter												
Gjennomføring intervjuer int.adopterte												
Koding og analyse av intervjuer												
Skrive delkapitler rapport												
Utforming spørsmål og utarbeide survey												
Åpne survey for svar												
Analyse survey												
Sammenlikning med foreliggende analyser												
Skrive delkapitler rapport												
Workshop foreninger/foreldre/ref.gruppe												
Underveisrapport (27.nov)												
Utarbeidelse rapportutkast												
Kvalitetssikring internt i prosjektgruppa												
Kvalitetssikring i henhold til NIBRs rutiner												
Utkast sluttrapport (2.juli)												
Kommentarer rapport Bufdir (13.august)												
Justeringer rapport												
Sluttrapport (1.september)												

9 Samarbeid med oppdragsgiver

I utlysningen oppgir oppdragsgiver at de ønsker underveisrapport 27.november 2020, og at utkast sluttrapport oversendes 14.juni 2021. Sluttrapporten skal foreligge 2.august 2021. Disse datoene er inkludert i tidsplanen (se kap 8). Foruten oppstartsmøte/kontraktsinngåelse, og underveisrapport ønsker oppdragsgiver to statusmøter, og det ser også vi som hensiktsmessig. På det første statusmøtet ser vi for oss at vi informerer om hvor vi er i henhold til tidsskjema og hvilke foreløpige inntrykk vi har av dataene. På det siste statusmøtet, vil det i større grad være mulig å presentere foreløpige funn. Vi har satt opp forslag til tidspunkt for disse to statusmøtene, men vi ser det som hensiktsmessig at vi på oppstartsmøte har dialog med oppdragsgiver om valg av tidspunkt.

Dersom Bufdir ønsker å gjennomføre et lanseringsseminar der vi presenterer våre resultater, gjør vi gjerne det. Tema, tidspunkt, program og størrelse diskuteres med oppdragsgiver. Vi har tidligere i søknaden foreslått aktuelle personer som kan delta i referansegruppa. Vi er åpne for innspill fra oppdragsgiver på dette. Nedenfor har vi satt opp forslag til samarbeid med oppdragsgiver mer skjematisk.

Samarbeid oppdragsgiver	Tidspunkt
Oppstartsmøte/kontraktsinngåelse	Uke 40 (sept/okt) 2020
Underveisrapport	27.november 2020
Statusmøte	Februar 2021
Statusmøte	Mai 2021
Utkast til sluttrapport	14.juni 2021
Sluttrapport oversendes	2.august
Presentasjon av resultater	Tidspunkt avtales

10 Formidling

Prosjektet vil rapporteres i form av en NIBR-rapport. Vi ser for oss at den vil bestå av følgende kapitler:

- Innledning: bakgrunn og tidligere forskning
- Data og metode
- Omfanget av rasisme og diskriminering
- Fortellinger om rasisme og diskriminering
- Betydningen av bakgrunnsfaktorer for utsatthet for rasisme og diskriminering
- Identitetskonstruksjon, tilhørighet og utenforskap
- Mestringsstrategier
- Konklusjoner og anbefalinger

Sluttrapporten vil leveres i digitalt format og det vil også trykkes opp 50 eksemplarer av denne. Sluttrapport vil oppfylle kravene til universell utforming. Kravene i WCAG-2.0 nivå AA vil følges. Som beskrevet under «Samarbeid med oppdragsgiver» er vi positive til å stille opp på et lanseringsseminar i regi av oppdragsgiver. Sluttrapporten vil skrives på norsk, men vil inneholde et fyldig sammendrag på engelsk.

Ved Oslomet har vi også mulighet til å lage podkast til serien [viten og snakkis](#), slik at vi også kan formidle funnene i en mer populærvitenskapelig form.

11 Kvalitetssikringsrutiner ved NIBR

NIBRs rutiner for kvalitetssikring knyttes til ulike sider ved instituttets virksomhet. Som en

virksomhet underlagt OsloMet – storbyuniversitetet, følger vi også de retningslinjer som framkommer av OsloMets FoU-håndbok, Etske retningslinjer for forskning ved Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA), IKT Sikkerhetsinstruks for By- og regionforskningsinstituttet NIBR, NIBRs personalthåndbok, NIBRs prosjekthåndbok, NIBRs internkontrolldokument.

En viktig del av NIBRs interne kvalitetssikringsrutiner er at forskningssjefen blant annet kvalitetssikrer rapporten. I dette prosjektet vil Tronstad også delta i prosjektets kvantitative team samtidig som han følger opp de oppgaver han har i kraft av sin rolle. De generelle kvalitetsrutinene ved NIBR beskrives nedenfor.

Vi har i utgangspunktet en god bemanning av prosjektet, ved at vi i hvert «metodiske» team har to personer. Ved eventuell sykdom eller uforutsette hendelser har vi allerede mulighet til å spille på hverandre internt i prosjektet. Men dersom det er behov har vi også flere aktuelle forskere ved NIBR som kan trekkes inn i arbeidet. For de kvantitative sidene av prosjektet vil det være aktuelt å trekke inn Aadne Aasland, og for de kvalitative sidene vil det være aktuelt å trekke inn Anne Balke Staver eller Susanne Søholt. Aasland arbeider bl.a. med etnisitet og utenforskap, og har utstrakt erfaring med gjennomføring og analyse av spørreundersøkelser. Staver og Søholt er erfarne forskere i kvalitativ metode, med bred kompetanse på integreringsfeltet.

11.1 Kvalitetssikring av forskningsprosesser og -resultater

NIBR har lang erfaring med gjennomføring av små og store forskningsprosjekter og har gode rutiner og systemer for å følge opp prosjektledere og prosjekter. Dette gjøres dels gjennom et elektronisk prosjektstyringsprogram og dels gjennom NIBR og OsloMets faglige kvalitetssikringssystemer:

Forskingssjef Kristian R. Tronstad holder tett kontakt med prosjektleder gjennom hele forskningsprosessen. Forskingssjefen følger opp framdriften i prosjektet, leser gjennom og kvalitetssikrer alle rapporter fra prosjektene. Forskingssjef har også ansvar for å samle erfaringer og kontinuerlig forbedre og styrke kvaliteten ved instituttets arbeid. Ved behov betaler instituttet for kvalitetssikring av forskningsresultater fra spisskompetente fagpersoner utenfor NIBR.

Alle forskningsprosjekter legges frem og drøftes i den aktuelle forskningsavdelingen minst én gang. Utkast til rapporter og artikler legges frem for faglig drøfting i forskningsavdelingene. Ved større prosjekter etablerer NIBR gjerne en intern gruppe av forskere med kompetanse på feltet. Kompetansegruppens oppgave er å komme med innspill til prosjektteamet samt lese og drøfte utkast til rapporter og artikler.

Personvernombud for NIBR er seniorrådgiver Ingrid Jacobsen ved OsloMet. Ombudet kobles på prosjekter med behov for avklaringer knyttet til innsamling av sensitive data. Etter GDPR er NSD personvernrådgiver for personvernombudet, og NSD skal fortsatt kvalitetssikre behandlingen av personopplysninger i forskningsprosjekter ved OsloMet.

11.2 Sikring av tilstrekkelige ressurser til avtalte forskningsprosjekter

NIBR ved OsloMet har mange forskerårsverk. De fleste forskerne har lang erfaring med anvendt forskning, som gjør dem godt egnet til å gjennomføre prosjekter og overholde frister og leveringsbetingelser. På de fleste av fagområdene er det flere kompetente forskere. Dette betyr at forskerne vil kunne overta oppgaver for hverandre uten forsinkelser eller avbrudd hvis det skulle oppstå en situasjon som gjør det tvingende nødvendig. På denne måten gjør vi oss lite sårbare for endringer i bemanningssituasjonen, enten dette skyldes sykdom eller at noen slutter.

11.3 Tekniske kvalitetssikringsrutiner

Forskningsinstitusjonene ved OsloMet har behov for å lagre og behandle følsomme data, inklusiv konsesjonsbelagt informasjon. I dokumentet IKT sikkerhetsinstruks er det etablert rutiner for behandling og lagring av data. Vi følger også OsloMets rutiner for kvalitetssikring. For å sikre instituttet mot tap av data og annen type informasjon tas det kopi av samtlige datafiler som er lagret på felles server i regi av OsloMet.

12 Litteratur

- Andersson, M., Jacobsen, C. M., Rogstad, J. & Vestel, V. (2012). *Kritiske hendelser – nye stemmer: politisk engasjement og transnasjonal orientering i det nye Norge*. Universitetsforlaget
- Bangstad, S. (2013). Inclusion and exclusion in the mediated public sphere: The case of Norway and its Muslims: Inclusion and exclusion in Norway. *Social Anthropology*. 21: 356–370.
- Barbour, R. S. & Kitzinger, J. (1999). *Developing Focus Groups Research: Politics, Theory and Practice*. London: SAGE Publications.
- Brannen, J. (2013). Life Story Talk: Some Reflections on Narrative in Qualitative Interviews. *Sociological Research Online*, 18(2) 15.
- Brekke, J-P., Fladmoe, A. & Wollebæk, D. (2020). *Holdninger til innvandring, integrering og mangfold i Norge. Integreringsbarometeret 2020*. Rapport 2020:8. Institutt for samfunnsforskning.
- Brekke, I. & Mastekaasa, A. (2008). Highly educated immigrants in the Norwegian labour market: permanent disadvantage? *Work, Employment & Society*. 22(3), 507-526
- Brovold, H. (2013). «Har du badet i bæsj, siden du er så brun?»: en studie om forekomsten av krenkelser rettet mot transnasjonalt adopterte i skolen. Masteroppgave i tilpasset opplæring. Høgskolen i Hedmark. Upublisert/ikke offentlig.
- Chaitin, J. (2004). My story, my life, my identity. *International Journal of Qualitative methods*. 3(4), 1-15.
- Gärtner, K. & Heggland, J.E. (2013). *Adopterte barn, ungdom og voksne: En kunnskapsoppsummering om kognitiv kompetanse, psykisk helse og bruk av hjelpetjenester*. Folkehelseinstituttet. Rapport 2013: 8.
- Gullestad, M. (2002). *Det norske sett med nye øyne: Kritisk analyse av norsk innvandringsdebatt*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hellevik, O. (2003). Kvantitativ analyse: Statistisk raffinement versus mening. *Sosiologisk Tidsskrift*. 11(1), 54-74.
- Henze-Pedersen, S. & Olsen, R. F. (2017). At vokse op som adopteret i Danmark. Viden til Velfærd (VIVE). Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Irhammar, M. & Cederblad, M. (2006). En longitudinell studie av identitet og psykisk hälsa hos en grupp utlandsfödda adopterade. *Social vetenskaplig tidskrift* 2006, 1.
- Fangen, K. (2006). Humiliation as experienced by Somalis in Norway. *Journal of Refugee Studies*. 19(1), 69-93.
- Fangen, K. & Lynnebakke, B. (2014). Navigating Ethnic Stigmatisation in the Educational Setting: Coping Strategies of Young Immigrants and Descendants of Immigrants in Norway. *Social Inclusion*. 2(1), 47-59.
- Koskinen, M. G. (2015). Racialization, Othering, and Coping Among Adult International Adoptees in Finland. *Adoption Quarterly*. 18(3), 169-195.
- Koskinen, M.G., Elovainio, M., Raaska, H., Sinkkonen, J., Matomäki, J. & Lapinleimu, H. (2015). Perceived Racial/ethnic Discrimination and Psychological Outcomes Among Adult International Adoptees in Finland: Moderating Effects of Social Support and Sense of Coherence. *American Journal of Orthopsychiatry*. 85(6), 550–564.

- Leirvik, M. S (under arbeid). An Englishman in New York? Experiences of exclusion and inclusion among ethnic minority police officers in Norway.
- Lindblad, F. & Signell, S. (2008). Degrading Attitudes Related to Foreign Appearance: Interviews with Swedish Female Adoptees from Asia." *Adoption & Fostering*. 32(3), 46–59.
- Lofthus, B. (2009). *Police Culture in a Changing World*. Oxford: Oxford University Press.
- Midtbøen, A. H. & Rogstad, J. (2009)
- Midtbøen, A. H. og Lidén, H. (2015). *Diskriminering av samer, nasjonale minoriteter og innvandrere i Norge. En kunnskapsgjennomgang*. Institutt for samfunnsforskning 2015 Rapport 2015:01
- Morken, I. & Dalen, M. (2015). *Internasjonalt adoptertes barn og unge og innvandrere – I «spesialpedagogikkens grenseland»*. Fagartikkel. Utdanningsforskning.no: <https://utdanningsforskning.no/artikler/internasjonalt-adopterte-barn-og-unge-og-innvandrere--i-spesialpedagogikkens-grenseland/>
- Naderifar, M., Goli, H., & Ghaljaie, F. (2017). Snowball sampling: A purposeful method of sampling in qualitative research. *Strides in Development of Medical Education*, 14(3), 1-6.
- NESH (2016). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora.
- NOU 2009:21: 21. *Adopsjon – til barnets beste. En utredning om de mange ulike sidene ved adopsjon*. Departementenes servicesenter. Informasjonsforvaltning.
- Orupabo, J. (2008). I andre land betyr ikke hudfarge noe, har du papirer, så får du en jobb. *Søkelys på arbeidslivet*. 25(1), 51-62.
- Osbeck, Christina (2006). *Kränkningens livsförståelse – en religionsdidaktisk studie av livsförståelselärande i skolan*. Doktorsavhandling. Karlstad University Studies 2006:10.
- Prieur, A. (2010). Fargens betydning. Om rasisme og konstruksjon av etniske identiteter. *Sosiologi i dag*, 40(3), 69-91.
- Puchta C. & Potter, J. (2004). *Focus group Practice*. London: SAGE Publications.
- Reisel, L. (2013). Mot et flerdimensjonalt likestillingsapparat. I B. Bråten & C. Thun (red.), *Krysningspunkter. Likestillingspolitikk i et flerkulturelt Norge* (s. 89-111). Oslo: Akademika forlag.
- Reisel, L. & Teigen, M. (2014). Det kjønnsdelte arbeidsmarkedet. I Reisel, L. & Teigen, M. (red.), *Kjønnsdeling og etniske skiller på arbeidsmarkedet* (s. 11-28). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Riley-Behringer, M., Groza, V., Tieman, W. & Juffer, F. (2014). Race and bicultural socialization in the Netherlands, Norway, and the United States of America in the adoptions of children from India. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 20(2), 231–243.
- Rogstad, J. (2004). Diskriminering som erfaring. *Søkelys på arbeidsmarkedet*. 21(2), 265-274.
- Rogstad, J. & Midtbøen, A. H. (2009). *Fra symptom til årsak: Metodiske utfordringer og forskningsetiske dilemmaer ved bruk av tester i studiet av diskriminering*. ISF-rapport 2009: 002.
- Rogstad, J. & Midtbøen, A. H. (2010). Den utdannede, den etterlatte og den drepte: Mot en ny forståelse av rasisme og diskriminering. *Sosiologisk tidsskrift*. 18, 31-52.
- Rooth, D. O. (2002). Adopted children in the labour market - Discrimination or unobserved characteristics? *International Migration*. 40(1), 71–98.
- Rørbech, M. (1989). Mit land er Danmark. En undersøgelse af unge adopterede fra Asien, Afrika og Latinamerika. København: Socialforskningsinstituttet, 89:14.
- Sandberg, S. (2005). Stereotypiens dilemma. Iscenestelser av etnisitet på gata. *Tidsskrift for ungdomsforskning*. 5(2):27-46.
- Sue, D. W., Capodilupo, C. M., Torino, G. C., Bucceri, J. M., Holder, A. M. B., Nadal, K. L. & Esquilin, M. (2007). Racial Microaggressions in Everyday Life. Implications for Clinical Practice. *American Psychologist*. 62(4), 271-286.

- Tigervall, C. & Hübinette, T. (2010). Adoption with complications: Conversations with adoptees and adoptive parents on everyday racism and ethnic identity. *International Social Work*, 53(4), 489–509.
- Tronstad, K. R. (2009). Opplevd diskriminering blant innvandrere med bakgrunn fra ti ulike land. Oslo/Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Tronstad, K., Nygaard, M. O. & Bask, M. (2018). *Accumulation of welfare problems among immigrants in Norway*. NIBR-rapport 2018:8. Oslo: By- og regionforskningsinstituttet NIBR, OsloMet – storbyuniversitetet.
- Tyldum, G. (2019). *Holdninger til diskriminering, likestilling og hatprat i Norge*. Fafo-rapport 2019: 03.
- Vrålstad, S. & Wiggen, K. S. (2017). *Levekår blant innvandrere i Norge 2016*. Rapporter 2017/13. Statistisk sentralbyrå.
- Weil, R. H. (1984). International Adoptions: The Quiet Migration. *International Migration Review*, 18(2), 276–293. <https://doi.org/10.1177/019791838401800205>